

Bevaringsværdier i Hvalsø

Lejre
Kommune

**BYGNINGS
BEVARING**

SAVE-registrering gennemført for Lejre Kommune af
Center for Bygningsbevaring i 2015

Center for Bygningsbevaring | Raadvad 40, 2800 Kgs. Lyngby
45 96 99 90 | info@bygningsbevaring.dk | www.bygningsbevaring.dk

Indledning

Bevaringsværdier i Hvalsø – kan det nu passe?

I løbet af foråret 2015 er udvalgte dele af Hvalsø blevet registreret og analyseret for at finde ud af, om Hvalsø rummer områder og bygninger, det er værd at bevare. Det gør den, og det kan man læse mere om på de følgende sider.

Arbejdet er foretaget efter den såkaldte SAVE-metode og består af to dele: *Bebygget struktur*, der ser på dele af Hvalsø i byskala, og *Enkeltbygningsregistrering*, der zoomer ind på de enkelte bygninger i det udvalgte område. Begge dele følger en fastlagt metode og skematik, som Kulturstyrelsen står bag, og som nærværende rapport er bygget op omkring.

Rapporten er et redskab til både borgere og husejere, forvaltning og politikere. Formålet med arbejdet er at åbne øjne for alle de kvaliteter, der findes i gadebilledet og i bygningerne, selv i de anonyme huse, man måske ikke lægger mærke til i hverdagen.

Der er selvfølgelig forskel på gader og huse. Nogle huse har større værdier end andre. Nogle er passet bedre på end andre. Men det primære fokus er at kigge på alle huse og at bevare de træk, der er gode, og forbedre de steder, hvor det kan lade sig gøre. På den måde fastholdes de særlige værdier, der allerede er til stede, og de kvaliteter, der er slørede eller forsvundet, kan med tiden genskabes.

Derfor er der knyttet en række kortfattede anbefalinger til, hvordan byen og hvert registreret hus kan blive bedre. På s. 2 findes en række generelle anbefalinger. *Bebygget struktur* begynder på s. 5 med anbefalinger fra s. 40. *Enkeltbygningsregistreringen* begynder s. 44 og indeholder bl.a. et par linjer for hovedparten af de registrerede huse med anbefalinger af, hvor en større eller mindre indsats kan gøre kvaliteterne tydeligere.

Der er mange steder brugt arkitektfaglige ord for f.eks. bygningers enkeltdele, som de fleste ikke forstår, men som er nødvendige, når man beskriver bygninger. Hvad er f.eks. en kordongesims? For at råde bod på det, findes der links til ordforklaringer på s. 4.

Arbejdet er gennemført af Center for Bygningsbevaring for Lejre Kommune. Ud over et godt samarbejde med kommunens fagfolk har arbejdet også omfattet bidrag og hjælp fra lokale parter, hvor især Bent Gottfredsen og Lars Andersen samt Hvalsø arkiv v. Bente Thrane og Mikael Miller har været involveret i udvælgelsen af bygninger og har leveret anekdoter, historiske fotografier og kulturhistorisk viden, som har været en stor hjælp. Herudover er vi blevet vel modtaget hos de mange husejere og beboere, vi har besøgt for at registrere deres hus. Tak til alle for et godt forløb!

Det er håbet, at arbejdet og rapporten kan hjælpe alle parter med at lære Hvalsø og dens kvaliteter bedre at kende og få råd og vejledning til at passe på dem – det giver en bedre by for alle!

Læs evt. mere om SAVE-metoden i vejledningen fra 2011: *SAVE – Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningers bevaringsværdi*: http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/kulturarv/publikationer/emneopdelt/kommuner/Kulturarvstyrelsen_SAVE_print.pdf

Rapporternes indhold kan også ses i Kulturstyrelsens database FBB (Fredede og Bevaringsværdige Bygninger) www.kulturarv.dk/fbb, hvor SAVE-registreringer i Danmark samles og gøres tilgængelige for alle interesserede.

Afgrænsning

Registreringen er foretaget i løbet af marts og april 2015 af Center for Bygningsbevaring v. arkitekt MAA Dorthe Bendtsen.

Registreringen omfatter 59 bygninger udvalgt af Lejre Kommune og lokale samarbejdspartnere. Bygningerne ligger primært langs Hovedgaden, der spiller en særlig rolle for mange Hvalsø-borgere. Herudover er udvalgt enkelte bygninger andre steder med særlige kulturhistoriske og arkitektoniske kvaliteter som f.eks. Stationsbygningen samt bygninger med rødder i den gamle landsby på Gl. Ringstedvej. På den måde tegnes der et samlet billede af Hvalsøs udviklingshistorie.

Bygningerne er fordelt på følgende adresser, der samtidig definerer det registrerede område for den bebyggede struktur:

- Bentsensvej
- Gl. Ringstedvej
- Holbækvej
- Hovedgaden
- Jernbanevej
- Præstegårdsvej
- Roskildevej
- Solvænget
- Tølløsevej

Gode råd til istandsættelse og restaurering

Bygningerne i det undersøgte område er forskellige i både alder, type og udtryk. Det er derfor vanskeligt at kategorisere dem, så det giver mening, herunder at give præcise anbefalinger for forskellige kategorier. For hver bygning er der givet en række kortfattede, overordnede anbefalinger til, hvordan bygningen kan styrkes og evt. opgraderes i bevaringskarakter. I flere tilfælde er historiske fotos medtaget for at illustrere, hvordan bygningen evt. kan reetableres; fotografierne er stillet til rådighed af Lejre Arkiverne / Hvalsø Arkiv.

Nedenfor er beskrevet en række forhold, der gælder overordnet i gadebilledet, men ikke nødvendigvis for alle bygninger.

Generelt

Pas på med at gøre såvel hus som omgivelser for 'pæne' og 'nye' – gamle huse er skæve og irregulære, og byggematerialerne er normalt af så god kvalitet, at de kan tåle at blive slidte uden at blive grimme og triste – patina gør dem ofte endnu smukkere.

I forhold til gadebilledet

Skal der være hegn eller afgrænsning, så udfør det som lave hække eller lave og lette stakitter, så der er en visuel forbindelse mellem gade og bygning.

Blank mur

Lad være med at overfladebehandle blanke mure! Ofte er arkitekturen tænkt til blank mur f.eks. i forhold til udsmykninger og profilerede fuger, så huset fremstår mest helstøbt sådan. Herudover er der mere vedligeholdelse med en pudset overflade. Hvis pudsen endvidere er af en forkert type, f.eks. cementpuds, risikerer den at blive så tæt, at den lukker for, at fugt kan trænge ud af murværket med alvorlige skader til følge.

Overfladebehandlede bygninger

Det er vigtigt, at overfladematerialet ser 'levende' ud; brug ikke plastikmaling, men vælg kalk eller malingstyper, der kan reflektere lyset og får et levende spil i overfladen, så den ikke bliver død at se på. Plastikmaling er også byggeteknisk usundt for huset, da overfladen ved flere lag maling efterhånden bliver så tæt, at det bliver vanskeligt for fugt at trænge ud af murværket.

Tage

Vær opmærksom på, om tagdækningsmaterialet samt de tagkanter/sternkanter, de medfører, passer til et gammelt hus. Skifertag er forholdsvis plant og har spinkle tagkanter, der giver en let karakter. Nye sortglaserede teglsten er ofte meget bastante og lidt klodsede og skaber nogle tunge rygninger – og passer i øvrigt sjældent til bygninger, der ikke er tænkt med sådanne tegl. Røde vingetegl giver normalt en flot tagflade, og rygningen bør være muret.

Er tagfladen (forholdsvis) ubrudt, så undlad kviste og tagvinduer (eller gør dem meget diskrete og lad dem passe til husets udtryk og arkitektur), da en ubrudt tagflade danner en god afslutning af huset og visuelt 'holder det fast' på jorden.

Bevar de skorstene, der er, eller retabler dem, hvis de er fjernet. En velvalgt skorsten giver de fleste bygninger et mere elegant udseende, fordi skorstenen rent visuelt giver en lodret retning på huset og danner et lettere udtryk.

Vinduer

Vælg vinduer, der passer til husets alder og udtryk f.eks. i forhold til, hvor mange rammer, vinduet er inddelt i, hvor mange sprosser, der er, og hvor spinkle og slanke, sprosserne er. Findes de gamle vinduer endnu, så pas på dem. Udover at de sandsynligvis er smukkere og mere elegante end nye vinduer, er trækvaliteten som oftest meget bedre end nye vinduer, så de holder i flere år, hvis de bliver vedligeholdt rigtigt. Brug ikke plastikmaling, da træoverfladen ved flere lag maling efterhånden bliver så tæt, at det bliver vanskeligt for fugt at trænge ud af træværket med risiko for råd.

I dag vælger mange hvidmalede vinduer, men ofte har vinduerne haft mørke farver – nogle gange kan det gøre bygningen mere elegant og let med mørke frem for hvide vinduer eller med forskel på farven på karm og rammer.

Kilder

Til grund for de lokale, historiske beskrivelser ligger samtaler med Bent Gottfredsen, Lars Andersen og Lokalhistorisk Arkiv v. Bente Thrane samt følgende værker:

- Bent Gottfredsen: *Hvalsøbogen*
- Bent Gottfredsen: *Bogen om Hvalsø*
- Helmuth Larsen: *Hvalsø Bymidte*

Herudover er anvendt generel litteratur om bytyper f.eks. Frits Hastrup: *Danske Landsbytyper* og Peter Dragsbo: *Stationsbyer* (i: De kulturhistoriske interesser i landskabet, Skov- og Naturstyrelsen 1997).

Historiske fotografier stammer fra Lejre Arkiverne / Hvalsø Arkiv.

Nutidige fotografier er taget af Dorthe Bendtsen.

Kortmateriale er stillet til rådighed af Kulturstyrelsen via FBB og af Geodatastyrelsens *Kortforsyningen*.

Ordforklaring

I rapporten er der anvendt en række fagudtryk, hvis betydning kan findes på www.altomhus.dk eller i denne publikation (åbner som pdf, og ordlisten findes fra s. 104): http://www.bygningsbevaring.dk/uploads/files/bevaringsv_bygninger.pdf

Mere viden

Find viden og inspiration i forskellige gratis anvisningsblade om byggeteknik, materialer, vinduer og bygningstyper (de samme typeblade kan findes på flere af de nævnte hjemmesider):

- Center for bygningsbevaring: www.bygningsbevaring.dk – anvisninger, publikationer m.v.
- Bevaringsværdige bygninger – sikring af bevaringsværdier: http://www.bygningsbevaring.dk/uploads/files/bevaringsv_bygninger.pdf
- Bygningskultur Danmark: www.bygningskultur.dk – bl.a. stilblade / typologier
- Bygningskultur 2015: www.bygningskultur2015.dk – bl.a. stilblade / typologier
- Kulturstyrelsen og Center for Bygningsbevaring: <http://www.kulturstyrelsen.dk/information-om-bygningsbevaring-2014/>
- Kulturstyrelsen har eksempler på lokalplaner med typologier: <http://www.kulturstyrelsen.dk/kulturarv/kommune-og-turisme/planlaegning/lokalplaner-og-kulturarv/eksempelsamling/>
- Realdania har udgivet en undersøgelse, der viser, at bevaringsværdige bygninger er mere værd end almindelige huse – læs om undersøgelsen og download den her: http://www.realdania.dk/nyheder/seneste-nyt/nyheder-uden-projekt-2015/vaerdien-af-bygningsarven_04032015

Del 1: Bebygget struktur

Metode

Registreringen er foretaget i henhold til SAVE-metodens kriterier for kortlægning af bebygget struktur. Det er en metode, der under tre temaer beskriver og vurderer et større område som f.eks. en by, en bydel eller som i dette tilfælde et gadeforløb. De tre temaer består af en historisk, en topografisk og en arkitektonisk analyse.

Registreringen foretages i en fastlagt skematik inddelt i kapitler:

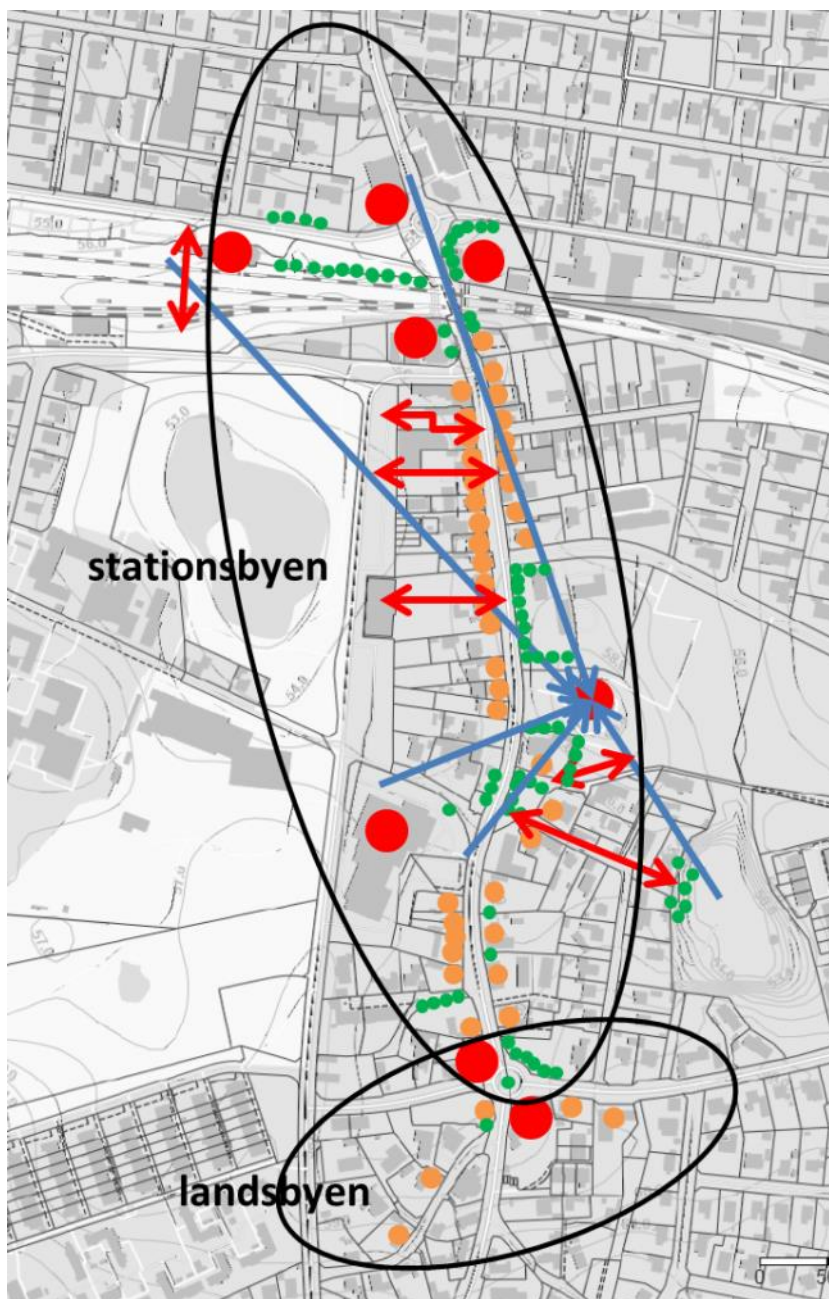
1. **Kort over bebygget struktur** – her gives på et oversigtskort over området et samlet, visuelt overblik over særlige træk ved det registrerede område.
2. **Topografisk undersøgelse** – her beskrives særlige terrænforhold, karakteristiske vejforløb, markante kig osv., dvs. forhold der hænger sammen med landskabs- og bebyggelsesformer.
3. **Historisk undersøgelse** – her beskrives i korte træk særlige historiske forhold, der har betydning for stedets fysiske form og udseende. Det kan f.eks. være historiske byplaner og bytyper, en by eller en gades udviklingshistorie eller særlige tidstypiske bygningstyper.
4. **Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse** – her beskrives de særlige fysiske træk, området har. Det kan være gadebredder i forhold til hushøjder, kvarterer med særlige bygningstyper, overgange mellem ældre og nyere bydele, pladser og markante bygninger og facader. Det registrerede område i Hvalsø er inddelt i syv delområder, hvor særlige træk for hver del er beskrevet.
5. **Sårbarhed** – her nævnes en række forhold, man skal være opmærksom på i den videre udvikling af området. Det kan være veje eller bebyggelser, der er sårbare over for ændringer, og som derfor skal passes særligt godt på. Eller det kan være uheldige løsninger, der bør laves om.
6. **Anbefalinger** – her samles viden fra de foregående kapitler i en oversigt over forhold, man skal være opmærksom på, og forslag til, hvordan man kan håndtere det. Først en række generelle anbefalinger, dernæst anbefalinger for hvert af de syv delområder.

Identifikation

KOMMUNENUMMER	KOMMUNE	
	Lejre	
SAVE-SAG	BETEGNELSE (NAVN PÅ BEBYGGET STRUKTUR)	
Bevaringsværdige Hvalsø	Hovedgaden	
1. DOMINERENDE TRÆK	2. BEBYGGELSESMØNSTER	3. UDSNIT OG DELE
		X
REGISTRERINGSDATO	REGISTRATOR OG FOTOS (HVIS IKKE ANDET ANGIVET)	
April 2015	Dorthe Bendtsen / Center for Bygningsbevaring	

1. Kort over bebygget struktur

FX. TERRÆNFORMER / RUMDEFINERENDE ELEMENTER / KARAKTERGIVENDE FORLØB / OVERGANGE OG GRÆNSER / FIXPUNKTER / KIG OG UDSIGTER / DOMINERENDE BYGNINGENRER / RUMSKABENDE BEBYGGELSE

- Særligt kig / sigtelinje
- Forbindelse – sti, passage
- Dominerende bygningsværk
- Rumdannende bygning
- Rumdannende træ eller beplantning

2. Topografisk undersøgelse

FX. LANDSKABSFORMER / NATURSKABTE LANDSKABSTRÆK / KULTURSKABTE ELEMENTER OG MØNSTRER / BYPROFIL / SILHOET / OVERGANGE MELLEM LANDSKAB OG BEBYGGELSE / GRÆNSE TIL VAND

Hvalsø ligger i Midtsjælland i et skovrigt område med bakket terræn, hvis varierede karakter skyldes forskellige dannelser i istiden. Jorderne er generelt af god bonitet, og befolkningen har traditionelt ernæret sig ved landbrug, evt. suppleret med skovbrug og tørveskæring. Der har i området også været en del teglværker, der har leveret teglsten til byggeri i Hvalsø. Området har også grusgrave, bl.a. mellem Roskildevej/Solvænget den helt bynære grusgrav, der i dag er omdannet til et grønt område med kig til kirken.

Det udvalgte område langs Hovedgaden i Hvalsø er karakteriseret ved et slynget vejforløb, der sandsynligvis er opstået for at følge topografien bedst muligt. Vejens slyngning er i dag stadig helt tydelig og er et meget karakteristisk træk.

Forløbet igennem Hovedgaden opleves forholdsvis jævnt med de mest tydelige niveauforskelle faldende mod vest mod Søen, en tydelig stigning ved kirken, der ligger markant placeret på en bakke, en stigning mod nord og knap så markante stigninger både øst og syd for Hovedgaden.

Kirken er naturligt nok placeret på det højeste sted, så den har været det mest markante og synlige bygningsværk både ved opførelsen i den tidlige middelalder og stadig den dag i dag. Der er adskillige kig fra området til kirken og omvendt en god udsigt fra kirken på toppen af bakken.

Generelt falder terrænet mod vest i retning af søen i de forholdsvis lange og smalle matrikler med baghave på denne side af Hovedgaden, og husene har ofte forskel i niveau og sokkelhøjder fra gadefacaden til gårdsiden.

Der er sket flere ændringer i vejens terræn, især i forbindelse med anlæggelsen af viadukten under jernbanen (1925), der giver Hovedgaden nr. 3 en høj sokkel og nr. 5 en rampeopbygning med trapper; også ud for Hovedgaden 34 er der sket ændringer i vejen, og bygningen ligger i dag noget under gadeniveau.

2. Topografisk undersøgelse

FX. LANDSKABSFORMER / NATURSKABTE LANDSKABSTRÆK / KULTURSKABTE ELEMENTER OG MØNSTRER / BYPROFIL / SILHOET / OVERGANGE MELLEM LANDSKAB OG BEBYGGELSE / GRÆNSE TIL VAND

Terrænet stiger nordpå, og der er derfor et godt uue fra Holbækvej over rundkørslen og videre til de første bygninger i Hovedgaden og med kirketårnet som fixpunkt. Viadukten under jernbanen med sin yderligere sænkning af terrænet understreger dette.

Kig i Hovedgaden fra hhv. nord og syd. Vejens slyngning opleves tydeligt i området omkring pladsen.

3. Historisk undersøgelse

FX. HISTORISK BYPLAN / MATRIKELSTRUKTUREN / UDVIKLINGSHISTORIE / FUNKTIONELT BYMØNSTER / BYRUMS- OG VEJSTRUKTUR / BYGNINGSHISTORIE

Samlet set består det registrerede område af Hvalsø af 2 historiske strukturer, der stadig er aflæselige:

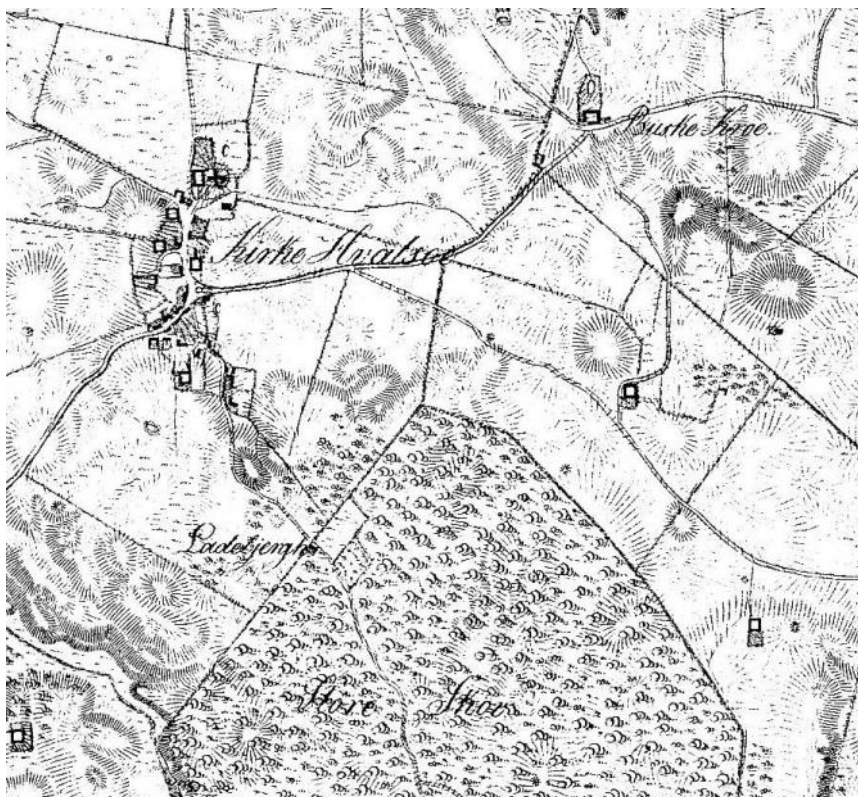
- Den gamle landsby ved den sydlige rundkørsel og Gl. Ringstedvej
- Stationsbyen med station, hotel, mejeri og handeleggade langs Hovedgaden (især perioden fra 1875 til o. 1915) samt stationsbyens villakvarter umiddelbart nord for stationsbygningen (fra o. 1909 og frem)

Landsbyen

Navnet Hvalsø stammer fra det oldnordiske ord for 'hvalpesøen', hvor søen stadig findes i noget mindre udgave i vore dages 'Søen'. Navnet Kirke Hvalsø ses første gang i 1505; før det har også navnene Hvalsø Søndre og Hvalsømagle været brugt.

Hvalsø omtales første gang i skriftlige kilder i 1253, men kirken er sandsynligvis ældre (o. 1200). Kirken er udvidet af flere omgange. Kirken har tjent både herregården Sonnerupgård, det lokale landsbysamfund og sognet i øvrigt. Til kirken er knyttet en præstegård; tidligere lå den umiddelbart vest og neden for kirken, mens den nuværende er opført lidt længere mod nord i 1910.

Den oprindelige landsby lå syd for kirken og bestod af 14 gårde og nogle huse. Seks gårde blev flyttet ud i forbindelse med udskiftningen i 1793.

Udsnit af kort fra 1823. På kortet ses kirken markeret med et kors, den tidligere præstegård lige til venstre herfor, spredte gårde og huse syd for kirken og det stadigt eksisterende vejforløb. Øverst til højre ligger Buske Kro, der senere flyttes til Hvalsø, frit i det åbne landskab.

3. Historisk undersøgelse

FX. HISTORISK BYPLAN / MATRIKELSTRUKTUREN / UDVIKLINGSHISTORIE / FUNKTIONELT BYMØNSTER / BYRUMS- OG VEJSTRUKTUR / BYGNINGSHISTORIE

Hvalsø landsby kan henføres til to typer af landsbyer: En slynget vejby, hvor vejnettet er opstået primært under hensyntagen til de topografiske forhold (jf. Hastrup), eller en vejklungeby, hvor landsbyen er opstået primært omkring et eller flere vejknudepunkter, hvor der opstår små pladser, hvor vejene mødes (jf. Gottfredsen). I vejklungebyen er der ofte flere gadekær, og således også i Hvalsø, hvor der ved den sydlige rundkørsel har været et stort gadekær og senere en bybrønd samt et mindre gadekær lidt nordvest herfor. Vejnettet fra landsbytiden eksisterer stadig, mens kun få af landsbyens huse findes endnu. Udover kirken findes oplevelsen af landsbyen i dag primært i området umiddelbart syd for rundkørslen i husene mellem Ny Ringstedvej og Gl. Ringstedvej (sluttende ved nr. 9). Enkelte af landsbyens huse indgår i enkeltbygningensregistreringen: Gl. Ringstedvej 4 (1802) og 6 (1725) samt lægeboligen (Hovedgaden 68) med de ældste dele fra 1850.

Omkring rundkørslen findes herudover to markante bygninger, der med deres placering henvender sig til landsbyen, men er opført i årene omkring etableringen af stationen længere mod nord: apoteket (Roskildevej 4) fra 1871 og den sydlige købmandshandel (Hovedgaden 62) fra 1876. Disse bygninger ved rundkørslen formidler den både historiske og visuelle overgang til den omkringliggende by med stationsbyen langs Hovedgaden og nyere forstæder.

Kig i landsbyen mod syd med gavlen af nr. 6 til højre og nr. 9, der med sin frontkvist ligger markant i gadens slyngning og leder blikket videre.

Stationsbyen

Hvalsø blev stationsby i 1874 i forbindelse med anlæggelsen af Nordvestbanen mellem Roskilde og Kalundborg. Stationsbygningen er fra 1874, og i årene herefter blev stationsbyen etableret. Anlæggelsen af banen i 1870'erne betød bl.a. flere kunder i landevejskroen i Buske øst for Hvalsø, og ejeren oprettede marketenderi i Hvalsø til aflastning. Senere blev hele krovirksomheden flyttet fra Buske til Hvalsø, da trafikomlægningen i forbindelse med jernbanen gav et større marked i den nye stationsby; også en købmandshandel fra Buske flyttede til Hvalsø. Buskes ejer, H. Trebien, der stod for disse ændringer, har derfor en afgørende rolle for udviklingen af Hvalsø som handelsby.

Udbygningen af byen er muligvis styrket yderligere, idet der fra 1877 til 1930'erne blev afholdt kreaturmarked i området ved stationen – et marked der blev flyttet hertil fra Jomfrukilderne vest for Hvalsø.

3. Historisk undersøgelse

FX. HISTORISK BYPLAN / MATRIKELSTRUKTUREN / UDVIKLINGSHISTORIE / FUNKTIONELT BYMØNSTER / BYRUMS- OG VEJSTRUKTUR / BYGNINGSHISTORIE

Ofte opstår stationsbyer i sammenhæng med eksisterende landsbyer. Stationen anlægges i 1-2 km's afstand til landsbyen med bar mark imellem, der efterhånden bebygges i takt med, at stationsbyen udvikler sig. På den måde bliver byplanen tit aflang omkring en hovedgade, således også i Hvalsø med Hovedgaden, der forbinder landsbyen mod syd med stationsbyen mod nord og udgør den nye handelsbys rygrad. Hvalsø fremstår i dag som en sammensmeltning af de to bytyper med træk fra både stationsbyen (kernefunktionerne med stationsbygning, hotel og mejeri samt handels- og håndværkshuse langs Hovedgaden) og strukturer fra den ældre landsby (det slyngede vejnet, de få eksisterende huse, kirken).

Kort fra hhv. 1894 (høje målebordsblade) og 1929 (lave målebordsblade). Her ses først de to bydannelser, der endnu ikke er vokset helt sammen; på kortet fra 1929 er Hovedgaden blevet fuldt udbygget, og stationsby og landsby udgør en sammenhængende by. På kortet fra 1894 er kernefunktionerne i den nye stationsby tydeligt markeret med betegnelserne Station, Hotel, Mejeri i området omkring station og baneoverskæring. Også smedje, præstegaard og apotek nævnes som særlige funktioner. På kortet fra 1929 er villakvarteret i Jernbanevej så småt ved at blive udbygget.

Udviklingen af Hvalsø følger en typisk udvikling for danske stationsbyer generelt. Denne nye bytype opstår som centrum for handel og håndværk i landdistrikterne i takt med, at landbrugets omlægning fra naturalieøkonomi til pengeøkonomi giver nye behov for service ift. maskiner og indkøb af foderstoffer, og der bliver større specialisering, så egenproduktion erstattes af købte varer og ydelser fra f.eks. bagere, slagtere, snedkere og smede. Samtidig sker der en forbedring inden for transportsektoren med udviklingen af jernbanenettet, så fjernforbindelserne bliver langt bedre end tidligere.

3. Historisk undersøgelse

FX. HISTORISK BYPLAN / MATRIKELSTRUKTUREN / UDVIKLINGSHISTORIE / FUNKTIONELT BYMØNSTER / BYRUMS- OG VEJSTRUKTUR / BYGNINGSHISTORIE

Omkring stationerne i de nye byer opstår de første bebyggelser med typiske kernefunktioner som hotel og kro samt forskellige handelsvirksomheder. Centrum er dermed funktionelt, og de nye bygninger placeres ved trafikens knudepunkt, der ofte er baneoverskæringen, hvor banen krydser vejen, og ikke ved selve stationsbygningen. Således også i Hvalsø: Hotellet, der også oprindeligt har indeholdt kro og købmændsgård, er opført i 1874-1876, mejeriets ældste dele er fra 1890, og handelen koncentrerer sig i Hovedgaden, der netop krydser banen.

Efterhånden kommer andre vigtige byfunktioner til som f.eks. realskole, missionshus, brugs og landbetjent; i Hvalsø får man missionshus i 1905 og baptistisk menighedssal i 1949, vandværk i 1904, elværk i 1910, offentligt fattighus i 1910 og brugs i 1915. Andre typiske funktioner som læge og apotek findes allerede.

Væksten i stationsbyerne sker særligt kraftigt mellem ca. 1890 og 1910, hvor også Hvalsø udvikler sig med flere håndværkere og småhandlende, der især etablerer sig langs Hovedgaden. Mange af husene her stammer fra 1880'erne og frem til o. 1915. Den typiske bebyggelse i denne periode er et forhus i gadelinjen i 1 eller 1½ etage evt. med frontkvist til en udnyttet loftsetage. Efterhånden bliver flere af disse bygninger udvidet, f.eks. til to etager. Der er ofte både bolig og butik i forhuset, og i et eller to baghuse ligger værksteder og andre funktioner som f.eks. vaskehus og udhuse.

Flere af disse bygninger har haft små forhaver ud mod Hovedgaden.

I Hvalsø er bygningerne i den nordligste del af Hovedgaden et eksempel på typiske stationsbyhuse, der ligger tæt i gaden og har et enkelt og uprætentiøst udseende, men er opført i gode og gedigne materialer og med en vis bearbejdning som f.eks. dekorerede gesimser.

Herefter, i perioden fra o. 1910 og frem til sidst i 1920'erne, udvikler der sig egentlige villakvarterer i stationsbyerne. Ofte etableres boliger for f.eks. fabrikanter og embedsmænd i et område over for stationen, således også i Hvalsø med villakvarteret omkring Jernbanevej med f.eks. bolig til grosserereren fra Hvalsø Fouragehandel (foderstofhandel) i nr. 3 (1909) og savværksejeren i nr. 6A (1916). Også i Hovedgaden opstår enkelte villaer f.eks. Hovedgaden 29 (bolig for brødfabrikanten). Også i Østergade ses et villakvarter fra denne periode.

3. Historisk undersøgelse

FX. HISTORISK BYPLAN / MATRIKELSTRUKTUREN / UDVIKLINGSHISTORIE / FUNKTIONELT BYMØNSTER / BYRUMS- OG VEJSTRUKTUR / BYGNINGSHISTORIE

Villakvarter i Østergade set mod vest samt Hovedgaden 28 med træk fra schweizerstil.

I perioden mellem 1890 og 1910 er den såkaldte schweizerstil typisk i mere eller mindre udpræget grad. Den er i sin enkle udgave kendetegnet af et stort tagudhæng, der hviler på udskårne (såkaldt svejfede) spærender, og udskåret træværk i gavle og kviste; i Hvalsø er der mange eksempler på dette, f.eks. Hovedgaden 24, 26, 28, 30, 32 og 54.

I perioden 1910-1920 ses mange villaer med asymmetrisk anbragt gavlvkist og store vinduer med skønvirke-inspireret sprosseværk; i Hvalsø f.eks. Jernbanevej 6 og Hovedgaden 29.

I 1920'erne er meget villabyggeri præget af Bedre Byggeskik; i Hvalsø f.eks. Solvænget 1 og Hovedgaden 33.

Jernbanevej 6 og Hovedgaden 33.

3. Historisk undersøgelse

FX. HISTORISK BYPLAN / MATRIKELSTRUKTUREN / UDVIKLINGSHISTORIE / FUNKTIONELT BYMØNSTER / BYRUMS- OG VEJSTRUKTUR / BYGNINGSHISTORIE

Efter 1920'erne er det udover om- og tilbygninger af det eksisterende byggeri primært i villakvarterer, at udviklingen sker. Der er ikke meget funktionalistisk byggeri fra 1930'erne i Hvalsø; et eksempel er Vestergade 7, der har typiske træk som hjørnevinduer og bungalow-form med lavt pyramidetag. På Elmevej findes en fin og helstøbt bebyggelse fra 1949 som et godt eksempel på 1940-50'ernes gedigne og enkle boligbebyggelser. Yderligere registreringer vil sandsynligvis kunne vise andre gode eksempler på forskellige tiders typiske huse og bebyggelser med villaer, parcelhuse, rækkehuse osv.

Vestergade 7 fra 1935 i funktionalistisk udtryk og boligbebyggelsen på Elmevej fra 1949.

Lokale fortællinger og mindesmærker

Til kirken og vejen/pladsen foran knytter sig sagnet om en lindorm, der spærrede vejen til kirkens sydlige indgang. Problemet blev løst ved, at bymændene opfedede en tyr med sødmælk og nøddekernel og lod tyren besejre ormen efter en hård kamp. Dette sagn har givet den foranliggende del af Hovedgaden samt pladsen kaldenavnet Tyrebroen med benævnelsen 'bro' efter en gammel stenbro, der findes under vore dages vej. På pladsen er i dag opstillet en skulptur af en tyr.

Foran præstegårdens have i en lille pladsdannelse ved Hovedgaden over for nr. 26 har Hvalsøborgere rejst en mindesten for befrielsen 5. maj 1945.

En lang række gravminder på kirkegården er fredet. Her er også maleren Gustav Vermehren (1863-1931) begravet. Han boede i Hvalsø i Hovedgaden 38, og egnen omkring Hvalsø var blandt hans foretrukne motiver.

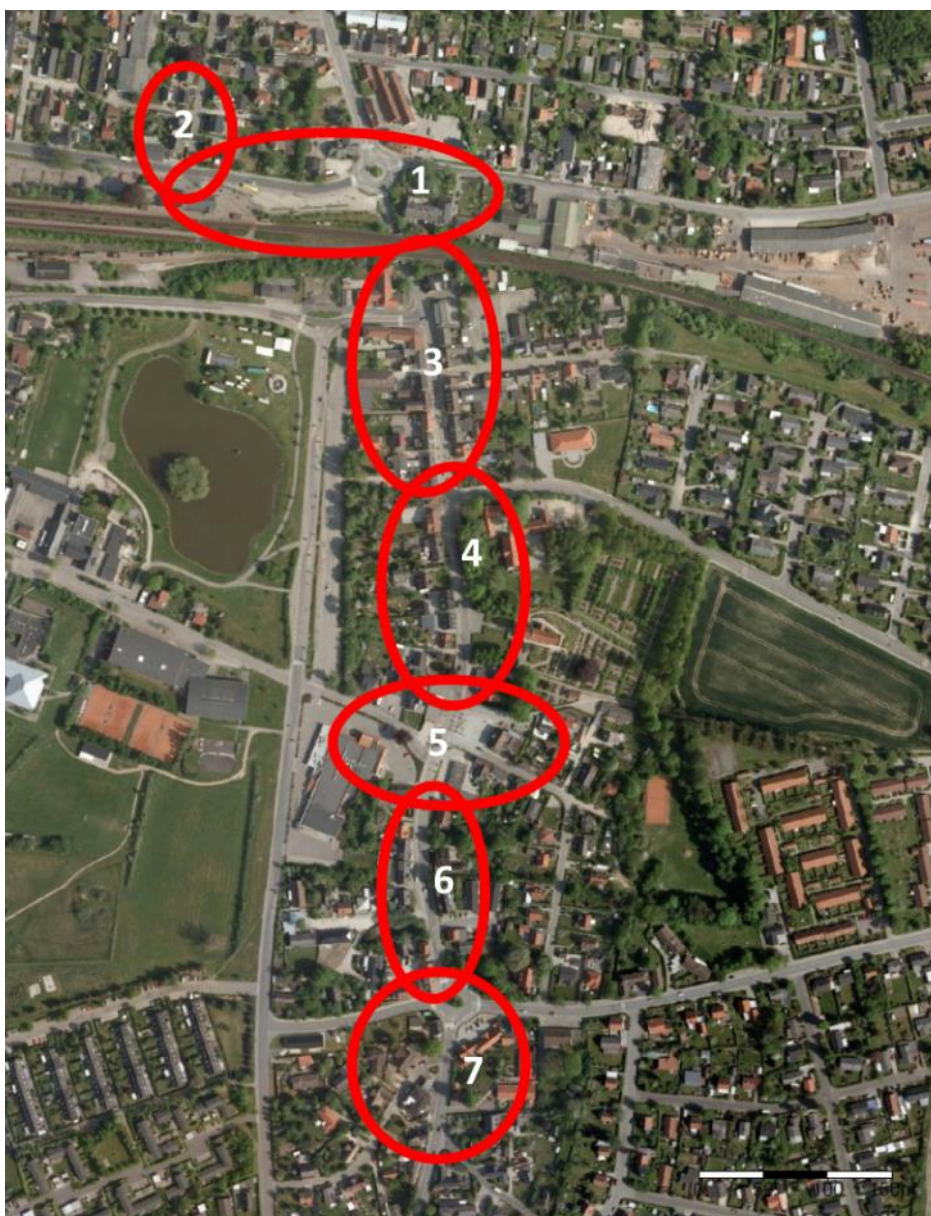
4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Rumligt og arkitektonisk er Hvalsø delt i 2 dominerende strukturer, der stemmer overens med de historiske dele: landsbyen mod syd og stationsbyen mod nord.

Disse hovedstrukturer er igen delt op i flere forskellige dele:

1. Området omkring stationen og den nordlige rundkørsel
2. Villakvarteret nord for stationen (eksemplificeret ved Jernbanevej)
3. Den tætte hande­lsgade lige syd for viadukten og frem til Præstegårdsvej
4. Området omkring præstegården og kirken
5. Området omkring pladsen og Brugsen
6. Bebyggelsen mellem pladsen og den søndre rundkørsel
7. Området omkring den søndre rundkørsel (købmandsgården, lægebolig, apotek og dele af landsbyen)

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

1: Området omkring stationen og den nordlige rundkørsel

Området udgør stationsbyens historiske kerne med markante bygninger som stationsbygningen, hotellet og realskolen. Bygningerne er også rent fysisk markante, fordi de ligger frit og har store volumener; det samme gør sig gældende for den nyere Netto-bygning i rundkørslen.

Mellem stationsbygningen og rundkørslen er der et stort, åbent rum med trapper og ramper, gang- og cykelarealer og holdepladser til busser. Området opleves forholdsvis levende pga. både kørende og gående trafik (til tog og busser).

Kig fra Tølløsevej ved Nyvej mod øst. Gaden stiger let mod stationspladsen, hvor den falder igen mod rundkørslen. Hotellets gavl er fixpunkt for enden af gaden. Afhængigt af standpunkt opleves stationsbygningen som mere eller mindre tydelig i gadebilledet; nogle steder dækkes den af store, flotte træer, andre steder er der frit udsyn til bygningen.

Biografen opleves tydeligt i gaden pga. sin størrelse og lukkede facade.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra Tølløsevej lige foran stationen; set herfra er både hotellets gavl og Nettobygningens gavl markante elementer i bybilledet. Pladsen indeholder mange funktioner og mange elementer som trapper, ramper, rækværk, lygtepæle, skilte, læskure, blomsterkummer og belægninger.

Kig fra Holbækvej mod syd. Den tidligere realskole, Holbækvej 2, danner en god facade i gadelinjen.

Der er et flot kig via det faldende terræn, der understreges af viaduktens kunstigt skabte lavning, til kirketårnet og gavlen fra hotellet som synlig flade – afhængigt af standpunkt opleves også mejeriets nordfacade som væsentlig. Man aner bebyggelsen i Hovedgaden, hvor nr. 7 er mest markant pga. sin højde, frontkvist og lyse farve.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACAEDEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra Bentsensvej mod vest. Nettobygningen er markant som fixpunkt for enden af vejen i rundkørslen. Hotellet ses yderst til venstre bag høje træer.

Kig fra Hovedgaden gennem viadukten mod nord. Mejeriet er en markant bygning beliggende syd for viadukten; på den anden side af banen anes bag træerne Nettobygningen og Hotellet.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Historisk set hører også mejeriet til blandt de markante bygninger omkring stationen, men mejeriet opfattes i dag ikke som en naturlig del af området, fordi det ligger på den anden side af banen og viadukten og endvidere dækkes af krat og buske.

Hotellet ligger på hævet terræn og skjult bag træer og beplantning og indgår trods sin markante størrelse og placering ikke så aktivt i gadelivet.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Hierarki og historisk fortælling er forskubbet, idet Netto-bygningen i størrelse og volumen får lige så stor rumlig og visuel betydning som stationen og hotellet.

Både Netto- og bankbygningen vender 'ryggen' mod vejen/rundkørslen og har indgangspartierne på bagsiden modsat den ældre handelsby, hvor der er både fysisk og visuel kontakt mellem gaden og butikkerne/kontorerne.

På Tølløsevej danner Netto-bygningen pga. sin logistik med p-plads, containere m.m. hul i gadelinjen til ankomst og parkering; det er ikke hverken bygnings- eller gademæssigt en værdig genbo for stationen.

2: Villakvarteret nord for stationen (eksemplificeret ved Jernbanevej)

Villakvarteret og især Jernbanevej hører både historisk, som ovenfor beskrevet, og visuelt og rumligt sammen med stationsbygningen og danner en god helhed. Når man er i villakvarteret, opleves stemningen markant anderledes end i Hovedgaden og på stationspladsen; selv om man kan høre togene og den øvrige trafik, opfattes området stille og fredeligt. Kvarteret er kendetegnet af gader med fritliggende villæer med haver. Villaerne på Jernbanevej nærmest stationen er opført i 1910'erne og hører til stationsbyens konsolideringsperiode.

Kig fra stationen mod nord ad Jernbanevej. Både tårnet på nr. 3 og det mønster, der opstår med rækken af gavlkviste på husene på den modsatte side, danner et varieret og flot kig ned ad gaden.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra Jernbanevej mod stationen, hvor gavlmotivet på stationsbygningen er fixpunkt og danner en flot afslutning på gadeforløbet.

Bag plankeværk, bevoksning og andre huse kan man fra pladsen foran stationen se Jernbanevej 6A med den runde frontkvist tydeligt; huset opfattes til gengæld ikke som en aktiv del af Jernbanevej, da det ligger trukket væk på en stikvej.

3: Den tætte handelsgade syd for viadukten og frem til Præstegårdsvej

Denne strækning, der har et forholdsvis plant terræn, opleves tydeligt som byens handelsgade. Bygningerne ligger tæt og danner en meget bymæssig karakter i et veldefineret gaderum, hvor facaderne danner 'vægge'. Det er det mest bymæssige sted i Hvalsø rent rumligt og arkitektonisk. Bygningernes højde varierer mellem 1 og 2 etager (evt. med udnyttet tagetage med kviste); selv om bygningerne er blevet ændret (nogle endda meget), er der stadig et tydeligt stationsbypræg. De fleste bygninger har butikker i stueetagen og boliger eller kontorer på 1. sal. Butiksvinduer og -døre mod gaden giver forbindelse mellem gade

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

og bygning – det giver åbenhed og liv, blot er mange butikker i dag lukkede og står tomme. Der er forholdsvis meget liv i denne del af Hovedgaden, både kørende og gående trafik; især omkring hæveautomaten i nr. 22 er der livlig trafik. Den mest intense del af handeleggaden (ca. mellem Hovedgaden nr. 10 og 22) er understreget med en belægning af betonsten, der spænder hele vejen fra facade til facade.

Kig i gaden fra syd med den tætte bebyggelse; et meget let opfatteligt gadesnit (forholdet mellem den vandrette gade og de lodrette facader). I baggrunden set hotellet tydeligt pga. sin placering højt i terrænet og sit store volumen og tagflade.

Bebyggelsesstrukturen består typisk af forhuse langs gaden og baghuse på grunden bagtil; oprindeligt til værksteder o.l., men i dag til beboelse eller udhuse. Bebyggelsen på den vestelige side af Hovedgaden har langstrakte matrikler med faldende terræn ned mod Søen. Imellem matriklerne er der tre steder smalle passager, der leder mellem bygningerne mod vest til bl.a. Søen. Passagerne udgør et meget spændende og oplevelsesrigt træk, fordi der både visuelt og rumligt opstår variation i bebyggelsen mellem noget åbent og lukket, bredt og smalt, dunkelt og lyst. Det appellerer til at gå på opdagelse i byens forskellige lag og giver en varieret oplevelse af byen.

Passage mellem nr. 10 og 12 med kig direkte til Søen.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Passage mellem Hovedgaden nr. 22 og 24. Udsigten blokeres af nyere byggeri (med bl.a. Fakta).

Kig fra Østergade mod gadebebyggelsen i Hovedgaden; her gemmer sig en passage, der knækker, så man ikke kan se direkte igennem.

Bygningen med arkaden på hjørnet af Hovedgaden og Østergade er vigtig i gadebilledet; pga. sin højde og frontkvist er den synlig fra nord, og pga. butikken placeret på hjørnet danner den en god overgang mellem Hovedgaden og Østergade. Det er vigtigt for at fastholde en bymæssig fornemmelse, at hjørnebygningerne danner et veldefineret hjørne.

Fra nr. 15, der er en fritliggende villa, ændrer den markante, sammenhængende facadelinje sig på østsiden og afløses af et åbent areal omkring præstegården, hvor store træer til gengæld fastholder gadeforløbet.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACAEDEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

De to fritliggende villaer nr. 15 og 17 danner en visuelt god forbindelse over Præstegårdsvej til præstegården, så overgangen opleves gradvis og ikke som et brud.

På vestsiden fortsætter den bymæssige bebyggelse i gadelinjen med en enkelt undtagelse (nr. 28), der ligger tilbagetrukket på grunden og danner en 'pause' i bebyggelsen. Også vinkeludbygningen fra 1950'erne i nr. 26 danner en varieret oplevelse i gadeforløbet, idet der opstår en lille pladsdannelse i hjørnet mellem tilbygningen og facaderækken.

Husrækken mod vest (til højre i billedet) er typisk for stationsbykarakteren med de lave huse i en etage med kviste eller frontkvist. Bag den blå bil ses 1950'er-tilbygningen, der danner en lille plads foran husene.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Hvor Hovedgaden møder Søvej umiddelbart syd for viadukten, er byrummet knap så veldefineret. Mejeriets knopskudte anlæg giver visuel forvirring, og fornemmelsen af en sammenhæng mellem mejeriet og den øvrige bebyggelse skæres over af trafikken mellem Hovedgaden og Søvej og de forskellige trafikregulerende elementer.

Kig i Hovedgaden mod nord. Mejeriets meget sammensatte bygning ses til venstre.

Kig fra viadukten mod syd til Hovedgaden. Nr. 7 er markant med sine to etager og frontkvist. Den nyere bebyggelse, Hovedgaden 4 på hjørnet af Søvej og Hovedgaden, definerer hjørnet og forholder sig til stationsbyskalaen, men bryder med byggetraditionen ved at have tilbagetrukket facade for at gøre plads til et overdækket fortov.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Til højre ses det nyere hus nr. 4, hvor det overdækkede fortov ender i en lukket væg i nr. 6. Til venstre ses, hvordan gadens terrænforskel optages af en rampe med trappetrin foran nr. 5.

Kig fra Søvej mod Hovedgaden. Hovedgaden nr. 3, der danner bagvæg for kigget, har en bastant og afvisende facade uden indgange og med en høj, lukket sokkel pga. terrænfaldet; det er endvidere beklædt med materialer, der er fremmede for et ældre hus. I baggrunden ses Hovedgaden 1A med sin frontkvist; det opleves ikke særligt tydeligt i gadebilledet, men har en markant placering set fra Søvej.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

4: Området omkring præstegården og kirken

Kirken dominerer denne del af Hovedgaden med sin placering på toppen af bakken og omgivet af åbent areal med kirkegården, præstegården og dens åbne gårdsplads og have og af forpladsen neden for kirken, hvor der er adgang fra Hovedgaden og parkering for et begrænset antal biler. Terrænet falder en anelse herfra og ned mod pladsen. Kirken fungerer som et 'hængsel' mellem stationsbyen og landsbyen.

Åbenheden omkring kirken opleves ikke udflydende og udefineret, fordi gadeforløbet fastholdes af bygninger mod vest og af stengærder, hække og store træer mod øst, hvor også bakken og stigningen til kirken danner en god rumlig afgrænsning.

De store træer danner væg i gaderummet. I en rundbuet niche ud for præstegårdens have er skabt en lille plads med bænke og en mindesten for befrielsen d. 5. maj 1945. Det skaber en mulighed for ophold. Sammen med parkeringspladsen foran kirken skaber de to pladsdannelser små 'pauser' i gadeforløbet, inden det åbnes endnu mere ved pladsen længere mod syd. Det giver variation i gadebilledet med en vekslen mellem åbent og lukket, smalt og bredt.

Både kirken og dens omgivelser med kirkegård, småbygninger og den bevarede portbygning, præstegården, mindestenen og de gamle træer er både historisk og fysisk så vigtige elementer, at byggeri i nærheden bør have både en vis værdighed i udtryk, materialer og detaljering og ærbødighed i form og skala.

Husrækken over for præstegården og kirken består af lave, enetages gadehuse, der passer godt i skala ift. kirken, der til sammenligning fremstår endnu mere markant og betydningsfuld.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra stationens perronområde mod sydøst. Kirketårnet er synligt over bevoksningen, mens bebyggelsen i Hovedgaden ikke opleves tydeligt. Kirken med sit tårn danner på den måde et fixpunkt med sigtelinjer fra mange steder i byen og binder byen visuelt sammen.

Kig fra Skolevej på parkeringspladsen for Brugsen. Både fra Søvej og Skolevej ses kirken tydeligt bag husene i Hovedgade. De

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

store træer er ligeledes markante elementer.

5: Området omkring Kropladsen og Brugsen

Terrænet falder let fra kirken og til dette område, der er karakteriseret af torvet/pladsen. Det er en regulær og veldefineret plads afgrænset af fritliggende bygninger; mod nord Hovedgaden nr. 19 bag en hæk og med kirken og kirkeporten bagved, mod øst primært af den nuværende kro/spisehus (oprindeligt teknisk skole) og bagved gavlen af Hovedgaden nr. 21A, der ligger lidt højere i terræn skjult bag en hæk, og mod syd af både Hovedgaden nr. 23 og gavlen af nr. 25. Mod vest danner Hovedgaden en overgang til benzinstationen og Hovedgaden 38 (Vermehrens hus med tilbygninger). Pladsen er yderligere strammet op af rækker af kirsebærtræer.

Mod sydvest flyder det ellers gode byrum ud på en uheldig måde ved krydset mellem Skolevej og Hovedgaden, hvor hverken hjørnet med benzinstationen eller hjørnet med Brugsens parkeringsplads er med til at definere byrummet. Langsiden af nr. 25 er lav og tilbagetrukket og understøtter heller ikke et mere letopfatteligt byrum. Træer og beplantning bøder til en vis grad for dette.

Belægningen på gaden er af betonsten, der visse steder er ført helt ud til grundene og dermed også omfatter fortove i et forsøg på at samle pladsen om et ensartet 'gulv' (jf. det tidligere beskrevne stykke af Hovedgaden mod nord). Det lykkes kun til en vis grad og skaber nogle steder snarere forvirring om, hvor man skal placere sig som fodgænger, idet området stadig fungerer på bilernes præmisser som en gennemfartsvej.

Området er et af de mest livlige i Hovedgaden pga. kunder til bl.a. Bager Sofus og især til Brugsen. Der er også en del gennemkørende trafik.

Kig fra pladsen mod kirken. Spisehuset og Hovedgaden nr. 19 er med til at danne vægge omkring pladsen og forholder sig godt til kirken.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Gavlen til nr. 21A ses i baggrunden ved en sti, der fører langs med kirkegården til nyere boligområder mod øst. Store træer er med til at danne rum omkring pladsen (både fysisk og visuelt).

Kig fra pladsen mod Brugsen og det meget åbne og udefinerede hjørne med parkeringsplads.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra Skolevej mod T-krydset og Hovedgaden nr. 23, der ses tydeligt.

Kig fra Hovedgaden mod syd mod pladsen. Den slyngede vej opleves tydeligt.

Kig fra parkeringspladsen ved Brugsen i krydset ved Skolevej og Hovedgaden. Her kunne være et flot kig til kirken, hvis nogle af de forstyrrende elementer blev fjernet eller gjort mindre tydelige – f.eks. skilte, flagstænger og tilbygninger.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra Solvænget mod vest mod Brugsen og Skolevejen; da hjørnet her ikke er veldefineret af hverken bygninger eller træer, flyder pladsen ud på en uheldig måde.

Pladsen set fra porten ind til kirken. Når kirsebærtræerne er sprunget ud, opleves pladsen dog mere veldefineret.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

6: Bebyggelsen mellem pladsen og den søndre rundkørsel

Denne del af Hovedgaden er karakteriseret af spredt og forskelligartet bebyggelse; der er både fritliggende villaer, sammenhængende ældre byhuse af stationsbykarakter (har oprindeligt haft butikker og værksteder), nyere etageboligbyggeri og i overgangen til rundkørslen den sydlige købmandshandel fra 1876 med et stort bygningsvolumen, der afslutter Hovedgaden mod vest, mens en stor have med store træer danner afgrænsningen mod øst. Den opleves bymæssig, og det er variationen i bebyggelsen langs den slyngede vej, der er dens særkende.

Strækningen falder let i retning af rundkørslen, der ligger lavere.

Mod vest ligger en visuelt og delvist fysisk sammenhængende husrække. Den ligger skævt i forhold til vore dages vejføring, men ifølge historiske kort har den fulgt vejens tidligere forløb. I dag har det betydet, at der foran husrækken er opstået en lille pladsdannelse. Flere af bygningerne (nr. 50-54) hører til udtrykket fra stationsbyens udviklingsperiode mellem 1880-1905.

Husrækken med stationsbypræg i Hovedgadens vestlige side. Hovedgaden nr. 31 mod øst (til højre i billedet) er et fremmedelement i gadebilledet. Byggeriet er højt, stort og voldsomt i forhold til strækningens skala, men især bygningstypen (etageejendom med indgang og liv på bagsiden) virker fremmed sammen med villaer og længehuse, der henvender sig til gaden.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Selv om der er afstand imellem husene, fremstår de visuelt sammenhængende fra villaen nr. 46 til købmandsgården i nr. 62 (højre side af billedet).

Gavlen på Hovedgaden 46 ses tydeligt over den åbne parkeringsplads foran Brugsen og indvarsler en ny sektion af gaden; dette suppleres af gavlen på modsatte side, nr. 27, der har et karakteristisk tårn. Villaen nr. 29, der er et af Hvalsøs fine og velbevarede huse, er opført som bolig for brødfabrikanten. Selv om villaerne er fritliggende og ligger let tilbagetrukket fra gaden, er de stadig med til at markere gaderummet med deres facader og beplantning.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Hovedgaden nr. 33 består af to dele: Den oprindelige bolig og dertil en tilbagetrukket værkstedsbygning, der senere blev indrettet til baptistmenighedens sal og i dag er bolig. Den danner overgang fra det oprindelige hus og gadebebyggelsen til den bevoksede hjørnegrund ved rundkørslen, hvor hæk og store træer danner afgrænsning af gaderummet.

7: Området omkring den søndre rundkørsel (købmandsgården, lægebolig, apotek og dele af landsbyen)

Den søndre rundkørsel ligger lavt, og langs vejene, der stråler ud herfra, stiger terrænet. På dette sted lå i gamle dage et gadekær og senere en bybrønd.

Rundkørslen markerer overgangen mellem stationsby og landsby. Det formidles både rumligt og historisk af købmandsgården, der markerer indgangen til Hovedgaden mod nord, og af lægeboligen, der med sin skrå placering favner både Roskildevej med apoteket og Gl. Ringstedvej med landsbyen mod sydvest og formidler overgangen hertil. Hovedgaden nr. 66 indgår i bebyggelsen omkring rundkørslen ved at danne en vestlig afgrænsning og understrege hjørnet til Vandingen sammen med købmandsgården.

Starten af Hovedgaden med købmandsgården og havens træer, der flankerer vejen. Set herfra danner den nye boligbebyggelse, Hovedgaden nr. 31, en udmærket pendant til købmandsgården med gavlmotiv og stort volumen, men oplevet inde i gaden er den noget voldsom og afvisende.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra Vandingen mod øst og rundkørslen. Gavlen fra købmandsgården opleves tydeligt som en markering af indgangen til Hovedgaden.

Den gamle lægebolig danner afgrænsning af rundkørslen mod syd og overgang til de bevarede dele af landsbyen.

Kig fra Roskildevej mod vest og det faldende terræn mod rundkørslen. Apoteket ses selv på lang afstand pga. sin størrelse og store tagflade.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra Hovedgaden mod syd over rundkørslen og til resterne af landsbyen bag Hvalsø Nærkøb. Markant i Gl. Ringstedvej ligger nr. 9, der opleves særlig tydeligt ved sin placering i gadens krumning, sin frontkvist og lyse farve. Det er et flot kig, der leder blikket videre og inspirerer til at gå på opdagelse.

Kig fra Roskildevej ved rundkørslen forbi lægeboligen, hvor landsbyen anes med bindingsværkshuset, der dukker op bag bygninger og træer.

4. Arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse

FX. MÅLFORHOLD / RUMLIGE RELATIONER / ÅBNINGER / STIGNINGER / GRÆNSER / AKSERETNINGER / BYGGELINIER / BEBYGGELSESHØJDER / FACADEFORLØB / BYGNINGSELEMENTER / ELEMENTER

Kig fra syd mod nord mod rundkørslen og Hovedgaden. Gavlene fra Hovedgaden nr. 66 og lægeboligen nr. 68 danner et flot dobbeltmotiv, som understreger overgangen.

Den oprindelige landsby er der kun få tydelige vidnesbyrd om. Mellem Gl. og Ny Ringstedvej ligger en del ældre huse, heriblandt nogle af bindingsværk med stråtag, som fortæller en tydelig historie om den ældre landsby.

Gl. Ringstedvej 4, 6 og 9, der danner et godt forløb langs den gamle, slyngede landsbygade.

5. Sårbarhed

FX. FORFALD / ÆNDRING AF ARKITEKTUR OG BYGGESKIK / BYUDVIKLING OG OMDANNELSE / VEJE OG TEKNISKE ANLÆG / TERRÆNÆNDRINGER

- Hovedgaden er historisk og arkitektonisk den vigtigste og mest livlige gade; byens struktur og forståelsen af byen risikerer at blive ændret markant, hvis byen 'vendes på vrangen' ved at flytte for mange funktioner og dermed liv væk derfra.
- Mange bygninger i Hovedgaden står tomme. Både livet i og udseendet af Hovedgaden er sårbart over for den tristesse, der opstår med de tomme vinduer og det tiltagende forfald.
- Stationsbykarakteren er sårbar over for nybyggeri og ombygninger, der bryder den eksisterende skala med maks. 2 etager samt evt. udnyttet tagetage og ikke alt for voldsomme volumener.
- Gadeforløbet er kendetegnet ved en bebyggelse, der trods forskellig tæthedsgrad (sammenhængende længehuse eller fritliggende villaer) danner vægge i gaderummet. Dette udfordres i T-krydset mellem Hovedgaden og Skolevej, hvor begge hjørner er ubebyggede og dermed giver en udflydende oplevelse. Der kan sagtens være pauser i gaderummets afgrænsende vægge af såvel bygninger som beplantning, men den harmoniske oplevelse af forløbet er sårbart over for alt for store huller.
- Pladsen/torvet er ligeledes sårbart over for at miste sine vægge, da den i forvejen er forholdsvis åben (kranset af spredte, forholdsvis lave bygninger).
- Bebyggelsesstrukturen med forhuse og baghuse er sårbar over for udhuling. Der er mange oprindelige baghuse bevaret i Hvalsø, og de er med til at skabe en varieret by både historisk, arkitektonisk og funktionelt.
- De traditionelle funktioner fra en stationsbys centrum er ofte under pres, fordi de er store bygninger, der kan være svære at anvende til nye funktioner. Pas således godt på stationen, hotellet og mejeriet, der er helt centrale bygninger i forståelsen af Hvalsøs historie og identitet. I den sammenhæng er dette område sårbart over for bygninger, der forskubber hierarkiet og dermed er med til at sløre de oprindelige bygningers betydning både historisk og visuelt, f.eks. Netto-bygningen.
- Viadukten skærer byen over både fysisk og visuelt og er en udfordring ift. at få de to dele til at hænge sammen, især sammenhængen mellem stationen, hotellet og mejeriet; samtidig er den også en del af fortællingen om Hvalsøs udvikling.
- De enkelte bygninger i både landsby og stationsby er sårbare over for ændringer, der svækker deres oprindelige idé og udtryk; det kan f.eks. være alt for store vinduespartier, der fjerner fornemmelsen af, at huset står solidt på jorden, overfladebehandling (maling, berapning, vandskuring) af blank mur, sløring af detaljer og udsmykning f.eks. gesimser og udskåret træværk, nye tagformer og tagmaterialer, nye vinduer med for kraftige rammer og sprosser samt for voldsom skiltning.
- Hvalsø opleves som en grøn by med mange store, gamle træer og er sårbar over for fældning af især de gamle træer og af anden rumskabende beplantning.

6. anbefalinger

FX. RESTAURERING ELLER OMDANNELSEAF BYGNINGER OG BEBYGGEDE STRUKTURER / UDPEGNING AF KULTURMILJØ / LOKALPLANLÆGNING / ETABLERING AF BEVARINGSFORENING ELLER BYGNINGSFORBEDRINGSUDVALG / BEHOV FOR STILBLADE, FORMIDLING TIL EJERE / OFFENTLIG ADGANG

Generelt:

- Det slyngede vejforløb stammer helt fra Hvalsøs grundlæggelse og bør bevares som et karakteristisk og oplevelsesrigt forløb.
- Det registrerede område består af forskellige dele med hver sin karakter, og det er netop denne variation, der er karakteristisk for forløbet, og som derfor bør bevares og styrkes.
- Hvalsø opleves stadig som en sammensmeltning af de to bytyper landsbyen og stationsbyen med kirken som et 'hængsel' i midten. Det er et karakteristisk træk med stor fortællerværdi, som bør bevares.
- Evt. nybyggeri bør forholde sig til det eksisterende præg, der karakteriserer forløbet – dvs. f.eks. skala (højde og volumen), materialekarakter, placering på grunden, henvendelse til gaden.
- Det er karakteristisk for hovedparten af bygningerne i Hovedgaden, at der er en synlig indgangsdør, primært i gadefacaden, alternativt synligt i en gavl. Dette bør fastholdes, da det styrker forbindelsen mellem gade og bygning og giver en oplevelse af liv.
- Baghuse fortæller om den oprindelige bebyggelsesstruktur og kan med fordel bevares.
- Hvalsø opleves som en grøn by, hvor træer og beplantning i både det offentlige rum og i private haver er med til at give såvel et grønt præg som at danne vægge i byens rum, hvad enten det er fysisk eller visuelt. Bevar det grønne præg med de store, gamle træer og med rumskabende beplantning.
- Bevar og styrk de forskellige forbindelser på tværs af byens forskellige områder, både de fysiske (veje, stier, passager) og visuelle (kig og udsigter). På den måde kan f.eks. sammenhængen mellem Hovedgaden og Søen styrkes ved at tydeliggøre passagerne. Borgerne kender dem sandsynligvis, men sæt evt. flere skilte op, så besøgende også får øje på dem.
- Overvej adskillelsen mellem gående og kørende trafik i fortove og vejbane. Det kan være udmærket at differentiere de forskellige dele af Hovedgaden, men i så fald er belægningstyper vigtige; f.eks. virker betonsten fremmede i en hovedgade.
- I dag opleves områderne ved stationen og Brugsen som de mest levende og befærdede, især af gennemgående trafik af både kørende og gående. Det kan evt. udnyttes til at skabe mere varigt ophold og liv. Herudover bør livet om muligt styrkes ved at få nye funktioner i tomme boliger og de lukkede butikker.
- De enkelte huse i området er sårbare over for istandsættelse og ombygninger, der ikke er nænsomme over for den oprindelige arkitektur og materialeholdning, så det anbefales at opstille retningslinjer (evt. forvaltningsmæssige krav) og give råd og vejledning til en kvalificeret håndtering af de bygningsmæssige værdier. Det handler ikke om at bo i et museum og at føre bygningerne tilbage til deres oprindelige udseende, men ofte kan en bygnings oprindelige idé og udtryk give god inspiration til, hvordan man kan højne kvaliteten i dag, hvis bygningen er blevet ændret uheldigt. Historiske fotos og bygningstegninger er nyttige i den forbindelse.
- Brug evt. historien med såvel konkrete hændelser som sagn og fortællinger som inspiration for nye tiltag, der på den måde tager udgangspunkt i stedets særlige historie og identitet. Kan der f.eks. være markedsplads på pladsen ved stationen jf. de oprindelige kreaturmarkeder her? Kan historien om gadekærene og bybrønden vises?

6. anbefalinger

FX. RESTAURERING ELLER OMDANNELSEAF BYGNINGER OG BEBYGGEDE STRUKTURER / UDPEGNING AF KULTURMILJØ / LOKALPLANLÆGNING / ETABLERING AF BEVARINGSFORENING ELLER BYGNINGSFORBEDRINGSUDVALG / BEHOV FOR STILBLADE, FORMIDLING TIL EJERE / OFFENTLIG ADGANG

Delområde 1: Området omkring stationen og den nordlige rundkørsel

- Opfattelsen af den både historiske og arkitektoniske helhed bestående af stationsbygningen, hotellet, realskolen og om muligt mejeriet som de centrale og markante bygningsværker bør styrkes. I den forbindelse bør Netto-bygningen og især hullet i gadelinjen med parkeringsplads m.v. bearbejdes. Biografen bør indgå heri, da det er en både funktionelt og visuelt markant bygning.
- Stationspladsen indeholder mange forskellige elementer, der gør oplevelsen af pladsen uklar. Der kan evt. ryddes op og tyndes ud heri.

Delområde 2: Villakvarteret nord for stationen (eksemplificeret ved Jernbanevej)

- På Jernbanevej er bygningernes frontkviste og tårne vigtige elementer, der bør bevares.
- For høj og voldsom bevoksning i gadelinjen vil sløre den visuelle sammenhæng mellem huse, gade og station.
- Bevar indtrykket af villakvarter med fritliggende huse med en vis volumen: punkthuse i 1-1½ etage med frontkviste eller tårn, placeret let tilbagetrukket på grunden med en lille forhavn.
- Bevar den fysiske og visuelle sammenhæng (dvs. både kig og trafikal forbindelse) mellem Jernbanevej og stationsbygningen.

Delområde 3: Den tætte handelsgade lige syd for viadukten og frem til Præstegårdsvej

- Bevar den tætte, sammenhængende bebyggelseskarakter med længehuse med facader i gadelinjen.
- Bevar skalaen med maks. 2 etager plus udnyttet tagetage.
- Bevar bebyggelsen på hjørnerne af Østergade og Hovedgaden, der definerer hjørnerne og det bymæssige gaderum, inden det går over i villakvarteret i den øvrige del af Østergade.
- Overvej belægningen på strækningen; den er i dag belagt med betonsten, der markerer den tætte handelsgade, men materialekarakteren og præg af gågade virker lidt fremmed.
- Overvej om træer og plantekasser er vigtige på netop denne strækning, hvor bygningerne står tæt og i sig selv danner et flot og markant gaderum.
- Styrk området i T-krydset ved Hovedgaden og Søvej; gør mejeriet til en aktiv del af området, arbejd med terrænet foran nr. 3, så bygningen bliver mindre markant og afvisende.

6. anbefalinger

FX. RESTAURERING ELLER OMDANNELSEAF BYGNINGER OG BEBYGGEDE STRUKTURER / UDPEGNING AF KULTURMILJØ / LOKALPLANLÆGNING / ETABLERING AF BEVARINGSFORENING ELLER BYGNINGSFORBEDRINGSUDVALG / BEHOV FOR STILBLADE, FORMIDLING TIL EJERE / OFFENTLIG ADGANG

Delområde 4: Området omkring præstegården og kirken

- Bevar træer og beplantning foran præstegården, på kirkegården og ved kirken. De markerer denne strækning af Hovedgaden som noget helt særligt, og de danner vægge i gaderummet, så de ikke flyder ud, selv om der ikke er bebyggelse til at holde gadelinjen fast.
- De to pladser med hhv. 5. maj-stenen og parkeringspladsen foran kirken danner små lommer i gaden og giver den et varieret forløb.
- Det giver en flot sammenhæng med de to både arkitektonisk og historisk vigtige og markante bygninger, præstegården og kirken, at bygningerne på den anden side af gaden er beskedne i skala og udtryk og dermed 'ærbødige'; dermed understreges hierarkiet i bygningernes betydning. Dette træk bør fastholdes.

Delområde 5: Området omkring pladsen og Brugsen

- Dette område er det mest problematiske i Hovedgaden, da det ellers veldefinerede forløb langs gaden går i opløsning ved de to hjørner ved krydset mellem Skolevej og Hovedgaden. Bebyggelsen langs Hovedgaden kan sagtens tåle mellemrum og åbne partier, men her er åbningen for stor. Brugsens store bygning og muren og de mange tilbygninger omkring Hovedgaden 38 bidrager heller ikke til helheden; skalaen er anderledes, og den knopskudte bygning virker uklar og rodet, understreget af benzinstationens mange fritstående elementer. Det kan overvejes, om der kan bygges nyt på parkeringspladsen langs både Skolevej og Hovedgaden, såfremt skala og udtryk fra stationsbyen respekteres. Det vil definere hjørnet, og det vil måske gøre opstramning af det modsatte hjørne med benzintanken overflødig. I alle tilfælde vil det styrke området, hvis der ryddes op på benzinstationens område; hav om muligt færre elementer.
- Pladsen kan styrkes ved en opgradering af de omkringliggende bygninger: Nr. 21 ligger markant på pladsen som dens vigtigste bygning, der henvender sig direkte til pladsen. Denne position kan måske understreges i bygningens facade, der kan retableres til sit mere statelige, oprindelige udtryk. Nr. 23 er som volumen vigtig ift. pladsen, men er i sig selv ikke et hus med særlig høj bevaringsværdi; det vil klæde pladsen, hvis huset opgraderes. Det danner herudover fixpunkt for kig både fra Hovedgaden fra nord og fra Skolevej. Overvej om den lave tilbygning til nr. 19 kan fjernes eller gøres mindre synlig – den er ikke opført i samme høje kvalitet som nr. 19 og som kirkeomgivelserne og pladsen.
- Overvej om der kan bygges nyt i stedet for nr. 25; bygningen er ikke bevaringsværdig og kan erstattes af nybyggeri, evt. trukket længere ud mod gaden, så både pladsen og T-krydset vil blive mere veldefineret.

6. anbefalinger

FX. RESTAURERING ELLER OMDANNELSEAF BYGNINGER OG BEBYGGEDE STRUKTURER / UDPEGNING AF KULTURMILJØ / LOKALPLANLÆGNING / ETABLERING AF BEVARINGSFORENING ELLER BYGNINGSFORBEDRINGSUDVALG / BEHOV FOR STILBLADE, FORMIDLING TIL EJERE / OFFENTLIG ADGANG

Delområde 6: Bebyggelsen mellem pladsen og den søndre rundkørsel

- Denne strækning har en noget varieret bebyggelse, og det er netop det, der er karakteristisk for den. Bevar derfor strukturen med såvel de fritliggende villaer som de sammenhængende byhuse.
- Det er vigtigt at bevare en visuel forbindelse og åbenhed mellem gade og bygning, så evt. hegn, stakitter og hække bør være lave og lette/gennemkiggele.
- Det kan evt. undersøges, hvilken effekt det vil have, hvis der etableres små forhaver foran de sammenhængende byhuse, som der jf. historiske fotos har været (*f.eks. foran Hovedgaden 18 og 52*).

Delområde 7: Området omkring den søndre rundkørsel (købmandsgården, lægebolig, apotek og dele af landsbyen)

- Det er vigtigt at værne om husene fra landsbytiden, så de ikke forsvinder eller bliver bygget for hårdhændet om, for så forsvinder den sidste fortælling om Hvalsø som landsby. Nærværende registrering omfatter ikke hele landsbyens område, men kun enkelte bygninger, så det kan anbefales at gennemføre en registrering af det samlede landsbyområde.
- Bevar de markante bygninger omkring rundkørslen både af historiske, arkitektoniske og bymæssige grunde.
- Det er noget ganske særligt, at apoteket den dag i dag har sin oprindelige funktion; det bør om muligt fastholdes og understøttes af såvel kunder som forvaltning.

Del 2: Enkeltbygningsregistrering

Metode

Registreringen er foretaget i henhold til SAVE-metodens kriterier for enkeltbygningsregistrering. Det er en metode, der er beregnet til at give et hurtigt overblik over en større mængde bygninger, og hver bygning er derfor oversigtligt og ikke dybdegående registreret.

I registreringen foretages en vurdering for hver bygning ud fra fem kriterier, der hver gives en karakter mellem 1 og 9, og hvor 1 er den bedste:

1. Arkitektonisk værdi
2. Kulturhistorisk værdi
3. Miljømæssig værdi
4. Originalitetsværdi
5. Tilstand

Disse karakterer samles i en bevaringsværdi, hvor de tre første kriterier vægter højest. Karakterne 1-3 er høj bevaringsværdi, 4-6 er middel bevaringsværdi, og 7-9 er lav bevaringsværdi. I mange kommuner vælger man at udpege en bevaringsværdig bygning med karakterer mellem 1 og 4.

Korte beskrivelser og begrundelser for karaktererne er indtastet i Kulturstyrelsens database FBB (Fredede og Bevaringsværdige Bygninger: www.kulturarv.dk/fbb), hvor alle kan se registreringen af bygningerne inkl. et foto taget fra offentlig vej.

På s. 39 i SAVE-vejledningen er den generelle betydning af de enkelte karakterer forklaret, og det er denne forståelse, der ligger til grund for registreringen:

”Bevaringsvurderingerne udspringer således altid af den lokale sammenhæng, og et hus, der er bevaringsværdigt i Slagelse vil således ikke nødvendigvis være bevaringsværdigt i Ikast – og omvendt. Vurderingskriteriet for de bevaringsværdige bygninger er således at de har regional eller lokal betydning, mens de fredede bygninger skal have national betydning.

Kommunerne har i den hidtidige praksis ladet de bygninger, der har fået bevaringsværdierne 1-4 være dem, der skal passes på, og udpeget dem som bevaringsværdige.

Bygninger med den højeste værdi (1) vil som oftest, men ikke altid, være fredede bygninger eller folkekirker.

Bygningerne 2-4 er de bygninger, som i kraft af deres arkitektur, kulturhistorie, og håndværksmæssige udførelse er lokalt fremtrædende eksempler indenfor deres slags, eller bygninger, der i kraft af deres placering er umistelige for en helhed.

Bygninger med bevaringsværdierne 5-6 er jævne, pæne bygninger, hvor utilpassede udskiftninger og ombygninger trækker ned i karakteren. Her vil enkle og gennemtænkte udskiftninger eller renoveringsarbejder ofte kunne styrke bygningernes udtryk.

Bygninger med bevaringsværdierne 7-9 er ofte bygninger uden særligt arkitektonisk udtryk eller uden væsentlig historisk betydning. Det kan også være bygninger, der er så ombyggede eller som har så mange udskiftninger, at de har mistet deres oprindelighed.

Bevaringsværdien er udtryk for den samlede vurdering på besigtigelsestidspunktet. Når der senere sker ændringer med bygningen, vil karaktererne ændre sig og bevaringsværdien skal muligvis korrigeres. En bygning kan ved en god istandsættelse eller reovering opgraderes.

Man skal være opmærksom på, at bevaringsværdien ikke har noget med brugsværdien at gøre.”

På s. 38 i vejledningen er det forklaret, hvad der lægges vægt på i den samlede karakter: bevaringsværdien:

”Almindeligvis vil den arkitektoniske, den kulturhistoriske og den miljømæssige værdi veje tungest i forhold til bevaringsværdien. Bevaringsværdien hænger sammen med bygningens arkitektur og historie. Den hænger sammen med, om bygningen er et godt eksempel på periodens arkitektur eller på en særlig byggeskik, om bygningstypen eller bygningsformen er sjælden, om bygningen har dannet forbillede for andre bygninger, om den er intakt eller om udskiftninger og ombygninger er tilpasset bygningens udtryk og endelig om bygningen er uundværlig i gadebilledet, i landskabet eller for helheden.”

Forudsætninger

Enkelte af de bygninger, der indgår i registreringsområdet, er ikke medtaget i registreringen, fordi de er forholdsvis nye og dermed ikke har relevans i bevaringsmæssig sammenhæng, f.eks. Hovedgaden nr. 4 fra 1998 og nr. 31 fra 1996.

Ud over de 59 registrerede bygninger findes der en lang række baghuse og udhuse. Hovedparten heraf er ikke registreret selvstændigt. Har de betydning for det samlede anlæg, fremgår det af registreringen for hovedhuset.

Der er lagt størst vægt på bygningernes facader mod gaden. Bygningerne er også besigtiget på bagsiden (bortset fra enkelte, hvor der ikke kunne opnås adgang), men om- og tilbygninger på bagsiden vurderes som mindre betydningsfulde end ændringer på de fra gaden synlige facader.

I vurderingen under 'Kulturhistorisk værdi' er der i nogle tilfælde lagt vægt på en antikvarisk værdi, dvs. husets alder uanset dets øvrige kvaliteter. At noget er gammelt, betyder ikke nødvendigvis, at det ser godt ud eller er vigtigt for at forstå historien, men bygninger eller bygningsdele, der er gamle, rummer altid en form for værdi blot pga. deres alder; der bliver mindre og mindre gammelt materiale, og om ikke andet rummer det en kvalitet ift. viden om byggeskik, materialer og håndværksmetoder.

Det er primært de kulturhistoriske værdier, der rent fysisk og synligt kan aflæses på en bygning, der indgår i vurderingen. Det er dermed i denne undersøgelse f.eks. ikke vigtigt, hvem der har boet i husene og hvornår.

I vurderingen under 'Originalitet' er der lagt mere vægt på, om bygningen fremstår 'autentisk' end original/oprindelig; der kan således godt være udskiftet vinduer og lavet ændringer, som ikke nødvendigvis giver en lav karakter, hvis de er udført med respekt for det oprindelige hus. Senere ændringer er på den måde ikke nødvendigvis en forringelse af bygningen.

I karakteren for den samlede bevaringsværdi er der skelet til, om bygningen har potentiale til at blive opgraderet og få et bedre udseende. Det kan betyde en lidt højere karakter end ellers, fordi der er mulighed for forbedring af bevaringsværdierne. Det fremgår af en note, om der er mulighed for opgradering, og det afhænger af det evt. fremtidige arbejde, hvilken karakter der kan opgrades til.

Enkeltbygningsregistrering (alfabetisk (gadenavn) og numerisk rækkefølge)

Adresse: Bentsensvej 2

Opført: 1876 + 1912

Bevaringsværdi: 2

Beskrivelse:

Hotellet:

En af de helt centrale bygninger i stationsbyens opståen med kro, hotel og købmandshandel og dermed en funktion af stor betydning for stationsbyens grundlæggelse og vækst. Tekst på den oprindelige hovedfacade f.eks. Kjøbmandshandel og Hotel Hvalsø eksisterer stadig.

Hotellet er en markant bygning i to etager med skiferklædt heltag med spinkle tagkanter og svejfede spærender. Den har en god og velproportioneret hovedform og en god facaderytme, især på den oprindelige forside mod banen, der også har murværksdekorationer i stik og dørindfatning.

I hovedform og udtryk er bygningen meget autentisk, selv om der er bygget en del til, så den fremstår noget knopskudt. Der er nye døre og vinduer, kvist og ovenlys.

Salen:

Som en del af hotellet er bygningen, der er opført senere og rummer en forsamlingsal, en vigtig del af stationsbyens historie og udviklingsperiode.

Bygningen har en god hovedform, men lidt tung pga. meget murflade over vinduerne og valmtag med pladebeklædning. Den har et enkelt udtryk med god facaderytme og detaljering med ørelisener, dørindfatning og oprindelige døre og vinduer.

Salen fremstår meget autentisk med oprindelige døre og vinduer, mens taget er et nyere bølgepladetag, der ikke lever op til den øvrige materialekarakter.

Anlægget:

Anlægget er helt centralt i forståelsen af Hvalsø som stationsby. Især hotellet er arkitektonisk en vigtig bygning med typiske træk fra tiden for

stationsbyens grundlæggelse med blank mur med murværksdekorationer, skifertag og udsåret træværk.

Salen indgår ikke aktivt/visuelt ift. rundkørslen og det registrerede område, men den danner sammen med hotellet et godt anlæg, der er meget vigtigt i området pga. det store volumen og sin placering ved stationsbyens udspring i baneoverskæringen, i dag ved rundkørslen. Synlighed og rumlig betydning sløres dog af viaduktens støttevægge og beplantning.

Anbefalinger:

Hotellet:

Bevar de eksisterende træk med blank mur, detaljer, skifertag med spinkel sternkant og forholdsvis taktfast rytme i placeringen af vinduer og døre. Begræns nye tilbygninger så vidt muligt, så hovedbygningen står frem så markant som muligt. Ved næste vinduesudskiftning bør vælges vinduer med spinklere opdeling, der er mere elegant og passer bedre til bygningens oprindelige udtryk. Bevar skriften på facaden, skilte ved hoveddøren og andre detaljer.

Salen:

Bevar de oprindelige døre og vinduer. Sæt bygningen og især vinduerne i stand - de har sandsynligvis helt sundt træ. Skift tagmateriale - har sandsynligvis været skifter.

Adresse: Gl. Ringstedvej 4

Opført: 1802

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Bygningen er meget vigtig i fortællingen om landsbyen og Hvalsøs tidligste historie. Den har antikvarisk værdi pga. sin høje alder.

Et velproportioneret, flerlænget anlæg i bindingsværk. Stråtækt heltag med mønning, rundbuede kviste, 1 skorsten i kip, bræddeklædte gavle med knægtbåret vandbræt. God byggeskik, der giver harmonisk hovedform og taktfast facadeinddeling.

Er en vigtig del af det resterende landsbymiljø. Gavlen ligger helt ud til gaden og indgår aktivt i gadebilledet. Nordfacaden ses fra rundkørslen og fortæller om landsbyen. Let jernstakit mod gaden sikrer visuel forbindelse mellem hus og gade, dog sløret af hæk.

Fremstår som autentisk landsbyhus trods flere om- og tilbygninger i tidens løb. Kragtræer er traditionelt for området; bygningen har haft det tidligere, men ikke i dag. Nyere dør; vinduer ikke oprindelige, men har kitfals og tilpasser sig husets udtryk.

Anbefalinger:

Bevar det eksisterende, herunder det irregulære præg, der opstår med tiden og med forskellige ændringer i tidens løb - gamle huse er skæve og uensartede. Genskab evt. kragtræer. Evt. lavere hæk, så der skabes større visuel kontakt mellem hus og gade. Vær opmærksom på detaljer, der virker fremmede sammen med et landsbyhus, f.eks. belægning der hører villaer/parcelhuse til.

Adresse: Gl. Ringstedvej 6

Opført: 1725

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Meget vigtig i fortællingen om landsbyen og Hvalsøs tidligste historie. Har antikvarisk værdi pga. sin høje alder.

Velproportioneret længehus i bindingsværk, delvis med gennemstukne bjælkeender. Strå-tækt heltag med mønning, småkviste, 1 skorsten i kip. God byggeskik, der giver harmonisk hovedform. Let skrånende terræn giver niveau-spring i facaden.

Huset er en vigtig del af det resterende landsby-miljø. Det har hovedfacade ud til gaden og indgår aktivt i gadebilledet.

Fremstår som autentisk landsbyhus trods flere om- og tilbygninger i tidens løb. Kragtræer er traditionelt for området; huset har haft det tidligere, men ikke i dag. Nyere døre og vinduer.

Anbefalinger:

Bevar det eksisterende, herunder det irregulære præg, der opstår med tiden og med forskellige ændringer i tidens løb - gamle huse er skæve og uensartede. Genskab evt. kragtræer. Ved næste vinduesudskiftning bør der vælges vinduer med spinklere sprosser.

Adresse: Holbækvej 2

Opført: 1900 / 1925

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Oprindeligt en 'Arbejde Adler'-bygning, en institution for arbejdsledige - senere privat real-skole. Ekstra etage bygget på i 1925 til bolig for købmand i stuen. Fremtår med præg af Bedre Byggeskik. Er en vigtig del af stationsbyens historie med de forskellige, centrale funktioner. Velproportioneret længehus med midtrisalit og trekantfronton, god facaderytme trods ændringer, heltag med næsten ubrudt tagflade og to skorsten i kip. Opført i gode, gedigne materialer i blank mur med brændte fuger og enkel, muret gesims. Sortpudset sokkel.

Ligger godt i gadelinjen og giver med sin butiks-funktion god kontakt både fysisk og visuelt mellem bygning og gade. Er med sin størrelse og placering en vigtig bygning i gadebilledet; gavlen er et tydeligt motiv ift. rundkørslen.

Der er foretaget enkelte ændringer i murhuller med store vinduer. En del ældre vinduer er bevaret.

Anbefalinger:

Bevar blank mur, ubrudt tagflade og gamle vinduer. Facaden kan med fordel komponeres mere harmonisk, evt. med inspiration i historiske fotos - især i sydgavlen.

Skiltning kan forenkles, så skiltene bliver mindre markante.

Adresse: Hovedgaden 1

Opført: 1925

Bevaringsværdi: 5

Beskrivelse:

Oprindeligt skrædder og i den nordlige del på et tidspunkt mælkeudsalg fra mejeriet overfor. Bygningen er en del af handelsbyen, selv om den i dag er bolig. Præget af Bedre Byggeskik. Bygningen er et længehus med gavlkvist og opskalket heltag. Blankt murværk med enkel, murret gesims. Det har en velproportioneret hovedform og en god facaderytme trods ombygninger. Vinduer og tagdækning er fremmed for det oprindelige hus.

Bygningen ligger godt i gadelinjen, men ligger i et vanskeligt område ved viadukten og vejfor greningen ved Søvej.

Hovedform er intakt, men ændringer i visse murhuller, nye døre og vinduer og ny tagbeklædning.

Anbefalinger:

Ved næste tagomlægning bør vælges tagmateriale, der passer til huset, der oprindeligt har haft tegltag. Ved næste vinduesudskiftning bør vælges vinduer med udtryk og opdeling som oprindeligt. Evt. retabler skorsten.

Adresse: Hovedgaden 1A
Opført: 1910
Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Huset hører til stationsbyens udviklingsperiode. Opført som bolig for skrædder i nr. 1. Tidstypiske træk med nationalromantisk præg.

Det er et velproportioneret længehus med frontkvist. Gode detaljer som svejfede spændere, profileret sålbænk, rustikeret sokkelpuds og brændte fuger. Vinduesåbning i frontkvist er ikke oprindelig og er noget tung pga. sin bredde og lavformat.

Huset ligger tilbagetrukket ift. Hovedgaden og indgår dermed ikke aktivt i gadelivet, men set fra Søvej er bygningen med sin frontkvist en tydelig del af gadebilledet.

Hovedformen er bevaret, men huset har sandsynligvis oprindeligt været i blank mur og med et andet tagmateriale (måske skifer) - dvs. materiale- og overfladekarakter er ændret og er fremmed for huset. Oprindeligt har der været to vinduer i frontkvisten samt veranda. Døre og vinduer er nye.

Anbefalinger:

Vinduesåbning i frontkvist kan med fordel ændres til flere og mere lodrette åbninger, der vil gøre udtrykket mere elegant. Retabler evt. skorstenene. Ved næste tagomlægning bør der vælges tagmateriale, der passer til huset, sandsynligvis skifer (tjek gamle fotos). Ved næste vinduesudskiftning bør der vælges vinduer med spinklere rammer og sprosser. Reparationer i fuger er tilsyneladende udført med cementmørtel; pas på med at bruge for tæt og for stærk mørtel - kalkmørtel er som regel bedre.

- Adresse:** Hovedgaden 2A
- Opført:** 1890 / 1905 / 1918
- Bevaringsværdi:** 4 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Bygningen er opført som mejeriet Sølyst. Oprindeligt haft en helt central betydning i stationsbyens udvikling med sin funktion og placering lige ved jernbanen. Kulturhistorisk en meget vigtig bygning, men arkitektonisk fremstår det samlede anlæg meget sammensat og uklart pga. om- og tilbygninger. De ældre enkeltbygninger har dog velproportionerede hovedformer og enkel udsmykning som svejfede spærender og på hovedhuset gesims og ørelisener. Hovedbygningen er statelig.

Central placering ved jernbanen og tæt ved station og hotel som de tre markante bygninger i dette område; sammenhængen sløres dog af banen/viadukten og beplantning. Ligger markant på hjørnet mellem Hovedgaden og Søvej, men kunne bidrage mere positivt.

Anbefalinger:

Sæt anlægget nænsomt i stand og fjern udvalgte tilbygninger, der ikke bidrager med kvalitet. Ny tagbeklædning, nye overflader og delvis nye døre og vinduer - de ældre bør bevares og sættes i stand. Det er vigtigt, at istandsættelse sker nænsomt, så anlægget ikke bliver for regulært og kommer til at ligne et nyt hus.

Adresse: Hovedgaden 3

Opført: 1924

Bevaringsværdi: 8

Beskrivelse:

Den oprindelige funktion og stiltræk er svære at genfinde, så der er ingen synlige kulturhistoriske spor. Har bl.a. huset Roskilde Bank.

Et længehus i gadelinjen, der virker lidt tungt og afvisende i gadebilledet og med en materialekarakter, der er fremmed for et ældre hus. Er meget ombygget og fremstår som et helt andet hus. Opfattes bastant pga. den høje sokkel, der opstår med terrænfald, facaden uden indgange, facadebeklædningen og den meget brede kvist. Er meget synligt set fra Søvej, men bidrager ikke positivt til indtrykket.

Anbefalinger:

Såfremt facadebeklædningen kan fjernes, kan huset måske opnå et bedre udseende. Kvisten kan med fordel deles op i mindre enheder, så den er mindre dominerende. Der kan evt. etableres indgang til Hovedgaden, så bygningen indgår aktivt i gadebilledet, og i den forbindelse evt. arbejdes med terrænet.

Adresse: Hovedgaden 5

Opført: 1900

Bevaringsværdi: 5

Beskrivelse:

Har haft forskellige butiksfunktioner og hører til stationsbyens udviklingshistorie som en del af hande­lsgaden, i dag dog kun bolig.

Et længehus med velproportioneret hovedform, men uheldigt ændret facadekomposition. Blank rødstensmur med brændte fuger og enkle deko­rationer som gesims og hjørnelisener i gule sten. Heltag og svejfede spærender.

Ligger godt i gadelinjen. Har rampe og trappe­trin foran pga. ændring af vejføring i forbin­delse med viadukten. Indgangsparti med villa­lignende hoveddør er lidt fremmed for karak­teren i den tætte by.

Tagmaterialet er nye bølgeplader, og skorstene er fjernet. Døre og vinduer er nye.

Anbefalinger:

Bevar blank mur og murværksdetaljer. Ved næ­ste tagomlægning bør vælges et andet tagdæk­ningsmateriale, der passer bedre til huset; op­rindeligt sandsynligvis skifer. Evt. retabler to skorstene. Udtrykket gøres om muligt mere by­mæssigt ved indgangsparti og hoveddør.

Adresse: Hovedgaden 6

Opført: 1900

Bevaringsværdi: 8

Beskrivelse:

Den oprindelige funktion og stiltræk er forsvundet, så der er ingen synlige kulturhistoriske spor.

Et længehus i to etager med heltag med lav hældning. Er meget ombygget med store vindueshuller og portåbning og fremstår nyere og ikke tilpasset det oprindelige udtryk eller de omgivende huse. Virker tungt og afvisende i gadebilledet og med en materialekarakter, der er fremmed for et ældre hus.

Ligger godt i gadelinjen, men bidrager ikke positivt til gadebilledet.

Anbefalinger:

Ved ændring af overfladekarakter, nye vinduer, der ikke fremstår som huller i facaden, og lukning af porthullet kan bygningen få et bedre udseende.

Adresse: Hovedgaden 7

Opført: 1890

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Oprindeligt et af de tidlige huse i stationsbyen, dengang i 1 etage. Har indeholdt forskellige butikker og værksteder, herunder bager/konditor og cafe.

Et længehus i to etager med en kvist, der opfattes som en frontkvist. God hovedform, men lidt bastant udtryk pga. meget murflade ift. muråbninger. Danner hjørne mod Østergade, hvor gavlen i stuen er ombygget til arkade.

Ligger godt i gadelinjen i Hovedgaden og med en markant og vigtig placering på hjørnet til Østergade - danner overgang mellem handsgaden og villaerne i Østergade. Ses tydeligt fra Holbækvej pga. placering og kvist.

Fremstår nogenlunde intakt ift. sit toetages udseende, dog med nyere arkade i stedet for tidligere indgang i hjørnet i smigfag. Vinduer og døre er nye. Tagbeklædning er nyere bølgeplader.

Anbefalinger:

Ved næste tagomlægning bør der vælges tagmateriale, der svarer til husets udtryk – oprindeligt tilsyneladende teglsten. Overfladekarakter kan blive mere levende. Ved næste vinduesudskiftning bør der vælges vinduer med en opdeling og et udtryk, der passer til et ældre hus (jf. historiske fotos). Retabler evt. skorstene. Arkaden virker lidt fremmed for huset, og det kan overvejes at tilbageføre til det tidligere udseende med butiksindgang i et smigfag i hjørnet flankeret af to butiksvinduer (er dog ikke afgørende).

Adresse: Hovedgaden 8
Opført: 1927 ?
Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Må være ældre end 1927, sandsynligvis o. 1900. En del af stationsbyens handelsgade. Et længehus i to etager med heltag. God hovedform, lidt uregelmæssig facadekomposition. Gadefacaden har været pudset i stuen med blank mur på 1. sal; er i dag pudset/malet. Har haft god detaljering med brændte fuger, refendfugtet underetage og kordongesims. Ligger godt i gadelinjen. Hovedform intakt, dog er taget muligvis gjort stejlere. Enkelte ændringer i murhuller, overflader ændret, ny tagbeklædning af bølgeplader, nye døre og vinduer. Overflade- og materialekarakter er fremmed for et ældre hus. Den tidligere gode detaljering er sløret i gadefacaden.

Anbefalinger:

Bygningen bør sættes nænsomt i stand, da den kan få et godt udseende igen. Afrens om muligt murværk på 1. sal. Refendfugningen i den pudsede underfacade kan med fordel reableres og kordongesimsen fremdrages eller blot markeres. Tagbeklædningen bør skiftes fra bølgeplader til teglsten.

Adresse: Hovedgaden 9

Opført: 1900

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Tilhører den tidlige stationsbys handelsgade. Har bl.a. indeholdt telefoncentral.

God og velproportioneret hovedform i 1 etage med frontkvist. Gadefacaden er ombygget, men fremstår harmonisk med symmetri og murpiller, der danner base. Markant hjørne med butiksvinduer også i gavlen. Enkel udsmykning i form af muret gesims. Opskalket tag med større udhæng end oprindeligt. Materialekarakter for tag og kvist er fremmed: tagdækning af bølgeplader og frontkvist beklædt med plader. Der har oprindeligt været blank mur, der i dag er malet mod gaden.

Huset ligger godt i gadelinjen i handelsgaden med en markant placering på hjørnet til Østergade og dermed en vigtig bygning ift. at definere hjørnet med byggeri – butiksvinduer i både gadefacade og gavl understreger dette.

Anbefalinger:

Retabler om muligt blank mur på gadefacaderne; alternativt kan overfladen gøres mere levende med en anden type overfladebehandling (maling eller puds). Pladebeklædning på frontkvist bør ændres – har sandsynligvis været muret. Tagbeklædning udskiftes (sandsynligvis oprindeligt tegl), og tagudhæng gøres mindre. Vinduer kan med fordel udskiftes til vinduer med en opdeling i mindre enheder, både alm. vinduer og butiksvinduerne. Evt. retabler skorstenene.

Adresse: Hovedgaden 10

Opført: 1896

Bevaringsværdi: 7 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Hører til den tidlige stationsby og er stadig en aktiv del af den gamle handelsgade. Har efter sigende altid indeholdt manufakturhandel.

En markant bygning i gaden pga. højde og volumen. Hovedform er lidt tung pga. ændret tagform og store kviste; baldakin skærer bygningen over visuelt, og store butiksvinduer fjerner bygningens base. 1. sal har karnap, god vinduesrytme og blank mur.

Bygningen er ændret en del med både om- og tilbygning; stejlere tagkonstruktion med store kviste til udnyttet tagetage, flere fag, butiksfacade helt ændret med store glaspartier, nye døre og vinduer, ændret overfladekarakter. I gavl ses den oprindelige fordeling med pudset underfacade og 1. sal i blank mur samt spor efter oprindelig taghældning.

Anbefalinger:

Oprindeligt et godt hus, der i dag fremstår ændret, men hvor værdier kan genskabes. Giv f.eks. underfacaden en vis tyngde igen som base for 1. sal og tagetagen - evt. genskab nogle murpiller imellem mindre vinduespartier end i dag. Evt. kan baldakinen, der visuelt skærer bygningen over på midten, fjernes. Ved næste tagomlægning kan kvistene med fordel gøres mindre bastante og tagbeklædningen ændres fra bølgeplade til tegl (har muligvis været skifter, men dengang var taghældningen lavere). Ved næste vinduesudskiftning kan der med fordel vælges vinduer med spinklere sprosser, men opdeling i dag er ok.

Adresse: Hovedgaden 11

Opført: 1915

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Opført som Brugs og dermed en central funktion i stationsbyen. Godt baghus der viser datidens bystruktur med forhuse mod gaden og baghuse bagtil.

God og velproportioneret hovedform. Underfacaden er ombygget med nyere butiksvinduer; murpiller giver dog en vis base. Gode, enkle detaljer: gesims, kordongesims, kvadermurværk i hjørner, blank mur omkring butiksfacade. Ligger godt i gadelinjen og tegner den tætte handelsegade.

Intakt hovedform, men stuefacaden har ændret komposition med store vinduer og baldakin.

Vinduer, døre, kviste og tagbeklædning er nyere; tagudhæng i gavle er fremmed, og gavlskorstene er fjernet. Balkon i sydgavl er ikke oprindelig, men forholder sig udmærket til husets udtryk.

Anbefalinger:

Baldakinen, der skærer huset visuelt over i to, kan med fordel fjernes. Evt. ændring af butiksfacaden med fjernelse af facadeplader og overfladebehandling og evt. ny komposition med mindre vinduer. Ved næste tagomlægning kan kvistene evt. gøres lidt mindre bastante, og tagudhæng i gavle kan fjernes – skorstene i gavlspids kan evt. reableres; ny tagbeklædning. Ved næste vinduesudskiftning vælges vinduer med spinklere rammer og sprosser.

Blot ved fjernelse af baldakinen kan der opnås væsentlig forbedring.

Adresse: Hovedgaden 12

Opført: 1875

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Et af de tidligste huse i stationsbyen og i den tætte handelsgade.

Efter sigende opført af bygmester Hansen.

God og velproportioneret hovedform med harmonisk facadekomposition trods ombygning i stuen. Enkel dekoration som gesims med savsnitfrise; kordongesims er bevaret på gårdfacaden. God tagform uden udhæng, let opskalket, 2 skorstene i kip.

Ligger godt i gadelinjen.

Hovedformen er intakt. Ændringer i murhuller i forbindelse med butiksfacaden, men er stadig harmonisk, dog sløret af bemaling, skilte og nyere døre og vinduer. Facaden har stået i blank mur i hvert fald på 1. sal evt. med pudset stueetage – fremstår i dag med samme overflade.

Kviste er nyere.

Anbefalinger:

Ny overfladebehandling med materialer, der giver en mere levende overflade – evt. retabler opdelingen med kordongesims på gadefacaden. Nye døre og vinduer med en inddeling, der passer bedre til et ældre hus, især i stueetagen.

Adresse: Hovedgaden 13

Opført: 1907

Bevaringsværdi: 5

Beskrivelse:

En del af den tidlige stationsby og af hande­lsga­den. Gode baghuse, der er en del af bystruktu­ren med forhuse mod gaden og baghuse bagtil. Har været bageri og butik.

Etetages længehus med god hovedform og enkle detaljer: profileret sokkel, muret gesims. Blankt murværk. Butiksfacaden er ændret, og både nye butiksvinduer og baldakiner er fremmed for den oprindelige bygning.

Ligger godt i gadelinjen i den tætte hande­lsgade lige ved overgangen til en mere åben karakter mod syd.

Hovedform intakt, men butiksfacaden er æn­dret. Vinduer og døre er nye.

Anbefalinger:

Markiserne kan med fordel fjernes og den fort­løbende sokkel genskabes; det vil gøre facaden mere harmonisk. Dette kan evt. styrkes med nye vindueshuller med størrelse og placering med inspiration i det oprindelige hus. Bevar det blanke murværk, de spinkle sternkanter, skor­sten og detaljer som f.eks. gamle riste.

Adresse: Hovedgaden 14
Opført: 1910
Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

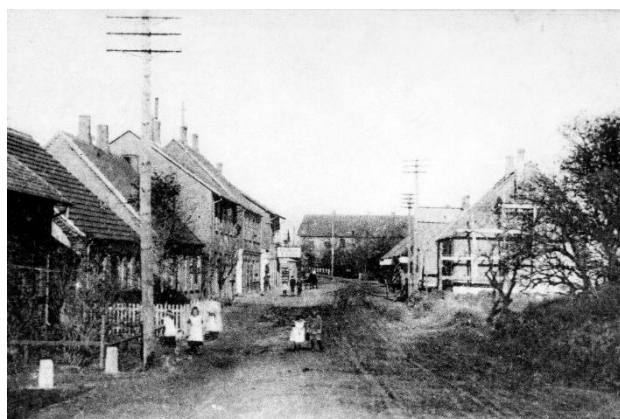
Del af stationsbyen og den tætte handelsgade. Efter sigende opført af bygmester Hansen. Har bl.a. indeholdt slagter.

God hovedform i to etager med heltag med spinkle tagkanter og tagudhæng og svejfede spærender. Lille kvist i tagfladen. Facaden fremstår sammensat og uharmonisk både i komposition og overfladekarakter. Butik mod syd dog udmærket med trappe og værn. Ligger godt i gadelinjen i den tætte handelsgade.

Hovedform er intakt, men facadekompositionen i stuen er ændret, og overfladekarakteren er ændret – 1. sal har haft blank mur. Vinduer og døre er nyere.

Anbefalinger:

Med ny overfladebehandling og nye døre og vinduer, der er bedre tilpasset bygningens udtryk, kan huset blive meget bedre og evt. beholde den nuværende facadeinddeling; det er primært overfladekarakteren, der i dag fremstår 'lappet', og vinduernes 'huller' i facaden, der giver et fremmed udtryk. Bevar trappe og gelænder ved butikken mod syd.

Adresse: Hovedgaden 15

Opført: 1912

Bevaringsværdi: 4

Beskrivelse:

En del af stationsbyens villabyggeri fra perioden omkr. 1910 og frem. Typisk for tiden med dekorationer i både mur- og træværk (har haft mere udpræget nationalromantisk/ schweizerstil med udskåret træværk i gavlkvist). Efter sigende tidl. bankbestyrerbolig og en god repræsentant for det tidlige villabyggeri.

Fritliggende villa med god hovedform med frontkvist og karnap. Gode detaljer som svejfede spærender, høj profileret sokkel, vinduesindfatninger, murværksdetaljer med tunger i gavl og gavlkvist og afskåret hjørne med aftrapning. Heltag med skorsten i kip.

Let tilbagetrukket fra gaden med lille forhave, der er naturligt for en fritliggende villa. Markerer overgangen mellem den tætte handełsgade og den mere åbne karakter mod syd.

Har stået i blank mur, men er i dag pudset med en lidt død overflade. Har haft flere træværksudsmykninger samt sandsynligvis balkon ovenpå karnappen. Vinduer er nye, men søgt tilpasset. Hovedform intakt.

Anbefalinger:

Ved næste vinduesudskiftning bør der vælges vinduer med spinklere sprosser og rammer. Overfladen kan blive mere levende med en anden type maling.

Adresse: Hovedgaden 16
Opført: 1900
Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Del af den tidlige stationsbys handelsgade. Efter sigende opført af bygmester Hansen. Et godt og anonymt hus i beskeden størrelse med god hovedform og enkle detaljer. Enetages bygning med heltag, kvist og skorsten i kip. Gode detaljer som savsnitgesims, brændte fuger. Gadefacade uharmonisk med nyere butiksvinduer. Overfladekarakter fremmed for et ældre hus. Ligger godt i gadelinjen og markerer handelsgades tætte husrække på vestsiden af Hovedgaden. Hovedform intakt, men facadekomposition, materiale- og overfladekarakter samt vinduer og døre er ændret og er fremmed for et ældre hus. Har stået i blank mur.

Anbefalinger:

Gør skiltningen mindre markant både på mur og ruder; evt. ny facadekomposition med mere harmonisk placerede murhuller og nye døre og vinduer. Ny overfladekarakter, der er mere levende.

Adresse: Hovedgaden 17
Opført: 1911
Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

En del af stationsbyens villabyggeri fra perioden omkr. 1910 og frem. Typisk for tiden med dekorationer i både mur- og træværk; præget af nationalromantik/schweizerstil. Efter sigende oprindeligt bolig for landbetjenten og lokalt politikontor og en god repræsentant for det tidlige villabyggeri. Godt baghus.

Karakteristisk villa med god hovedform med fremskudt parti med frontkvist. Gode detaljer: udskåret træværk, vinduesindfatninger og fordakninger, profileret sokkel, skorsten. Helhedsindtrykket tynges dog af vindfang, tilbygning, tungt tag og detaljer.

Ligger let tilbagetrukket fra gaden med lille forhave, der er naturligt for en fritliggende villa; godt stakit. Ligger på hjørnet ved Præstegårdsvej og markerer overgangen mellem den tætte hande­lsgade og den mere åbne karakter mod syd.

Vindfang og tilbygning slører, men det oprindelige hus står stadig tydeligt frem. Nyt tag virker noget tungt i materiale og detaljering. Nye vinduer, dog søgt tilpasset oprindelig inddeling.

Anbefalinger:

Ved næste tagudskiftning bør tagdækning, udhæng og detaljering (sternbrædder, tagrender) gøres mindre bastante. Mal hængslerne på vinduerne. Tilbygningen kan evt. gøres visuelt mindre fremtrædende (f.eks. ved begrønning).

Adresse: Hovedgaden 18

Opført: 1902

Bevaringsværdi: 7 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Del af den tidlige stationsbys handelsgade, men fremstår nyere.

Enetages bygning med heltag og skorsten i kip. Et godt og anonymt hus i beskeden størrelse med god hovedform, men i dag ingen synlig arkitektonisk bearbejdning.

Ligger godt i gadelinjen og markerer handelsgades tætte husrække på vestsiden af Hovedgaden, men bidrager i sit nuværende udtryk ikke meget til gadebilledet.

Hovedform intakt mod gaden, men materiale- og overfladekarakter samt vinduer og døre er ændret og meget fremmed for et gammelt hus - detaljer findes evt. under bræddebeklædning i gavle? Har haft gode detaljer som f.eks. brændte fuger.

Anbefalinger:

Bræddebeklædningen i gavlene kan med fordel fjernes. Der kan opnås en bedre gadefacade ved en ny overflade – den bør være glatpudset, da strukturpuds er fremmed for ældre huse. Nye vinduer med størrelse og opdeling, der passer til et ældre hus – de nuværende signalerer snarere nyere parcelhus. Tagbeklædningen kan med fordel skiftes og evt. isættes nye og mindre tagvinduer. Der skal en del ændringer til, men det kan blive et godt hus igen.

Adresse: Hovedgaden 19

Opført: 1910

Bevaringsværdi: 4

Beskrivelse:

En del af stationsbyens udviklingsperiode. Har bl.a. været købmandsforretning. Hovedhuset isoleret set er velproportioneret og med en vis pondus pga. markant frontkvist over fremskudt parti og symmetrisk hovedfacade mod pladsen. Enkle detaljer som gesims og høj sokkel. God hovedform med kvartvalmet tag og harmonisk facadekomposition.

Har en vigtig placering ved pladsen, hvor bygningen og dens havehæk danner væg mod pladsen. Er også visuelt vigtig i gadebilledet, da den er synlig fra flere vinkler og ses i sammenhæng med den bagvedliggende kirke.

Hovedhuset fremstår uændret i sin hovedform, men er præget af en nyere, lave tilbygning. Der har tidligere været facadedekorationer, der i dag er væk. Nyere døre og vinduer.

Anbefalinger:

Hvis muligheden for at fjerne tilbygningen opstår, så kan både huset i sig selv og huset ift. pladsen, gadebilledet og især kirken komme til at stå klarere og flottere. Retabler evt. muret rygning og skorstene i kip. Vinduer på 1. sal kan med fordel udskiftes til vinduer med underopdeling, der passer bedre til et ældre hus.

Adresse: Hovedgaden 20

Opført: 1897

Bevaringsværdi: 7 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Fremstår meget forandret ift. det angivne opførelsestidspunkt, men har snarere let bungalowpræg fra evt. ombygning i 1930'erne. Har ikke særlige synlige kulturhistoriske spor, men skal oprindeligt have været en enetages bygning med frontkvist typisk for den tidlige stationsby. I dag en toetages bygning med bungalow-inspiration, men uden særlig arkitektonisk bearbejdning. Facadedekorationer er løst påsatte elementer fremmede for husets øvrige, knappe udtryk.

Ligger godt i gadelinjen, men har ikke fysisk kontakt med gaden, idet adgang sker bag plankeværk i gavlen.

Anbefalinger:

Hvis det ønskes, kan man evt. genskabe bungalow-/funkis-udtrykket ved at fjerne facadedekorationerne og ændre overfladekarakter og farve. Plankeværket virker noget bastant og betyder, at huset ikke er aktivt i gadebilledet – det kan evt. fjernes og erstattes af et lavere og lettere statik eller trækkes lidt tilbage, så bygningerne står mere frit.

Adresse: Hovedgaden 21

Opført: 1935

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Har været Hvalsø Tekniske Skole og dermed en vigtig funktion i stationsbyen – funktionen ses dog ikke i dag. Senere Hvalsø Kro. Muligvis opført af bygmester Hansen.

God hovedform med fremskudt midterparti omkring indgangsdøren med kvist i tagfladen ovenover. Hovedfacadens komposition dog noget sammensat og uklar og med overfladebehandling, hvor de øvrige facader er i blank mur. Ligger markant placeret på pladsen som dens vigtigste bygning, men bør dog opgraderes for at få et niveau, der passer til den prominente placering.

Hovedformen ses tydeligt trods tilbygninger bagtil. Der er mange ændringer i murhuller, materialer (f.eks. tagdækning) og overflader. Enkelte oprindelige vinduer f.eks. et rundt i nordgavlen, men ellers er døre og vinduer nyere.

Anbefalinger:

En ny komposition i hovedfacaden mod pladsen med ændrede og evt. større vinduespartier kan gøre bygningen mere harmonisk og dermed styrke dens betydning for pladsen. Ved næste udskiftning af døre og vinduer kan der med fordel vælges nye elementer med opdeling og udtryk, der svarer til husets alder. Ved næste tagomlægning vil det være bedst, hvis tagbeklædningen ændres fra bølgeplader til tegl; en ny kvist vil give bygningen mere pondus. Retabler evt. skorstene. Den hvide facade mod pladsen står i kontrast til de øvrige rødstensmure; om muligt afrenses hovedfacaden.

Adresse: Hovedgaden 21A

Opført: 1897

Bevaringsværdi: 7

Beskrivelse:

Har antikvarisk værdi pga. opførelsesåret, men huset fremstår meget nyere og har meget få spor af det oprindelige hus. Det har derfor ikke særlig betydning i bevaringssammenhæng. Længehus med tilbygninger. 1 etage med halvvalmet tag med store kviste. Fremstår uden særlig arkitektonisk værdi og som et meget nyere hus pga. ombygning.

Huset ligger trukket langt tilbage fra både Hovedgaden og pladsen og indgår ikke aktivt i gadebilledet, men især fra pladsen er vestgavlen synlig bag hæk.

Anbefalinger:

Huset indgår ikke aktivt i Hovedgaden og har dermed ikke den store betydning, dog er vestgavlen synlig, og dens hvide overflade står udmærket til både nr. 19 og kirken.

Adresse: Hovedgaden 22
Opført: 1923 ?
Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Sandsynligvis opført tidligere, f.eks. o. 1914 ved åbning af bankfilial (jf. Helmuth Larsen). Detaljering som f.eks. svejfede spærender og brændte fuger er typiske for tiden op til o. 1910. Det tidstypiske ses dog ikke særligt tydeligt i dag.

Stort bygningsvolumen pga. højde og dybde; fremstår en anelse tung med meget mur over vinduerne og stort tagudhæng. Gode detaljer: svejfede spærender, aftrappede murværksdekorationer i gavl, fordakning over dør, trappe med jernbalustrade med kæder, sålbænke.

Ligger godt i gadelinjen med frit areal foran (tidl. små forhaver) og fortsætter prægnet af den bymæssige handelsegade; nyere vindfang slører dog oplevelsen af forplads.

Fremstår i hovedform forholdsvis intakt, men er noget ændret i udtryk med overflader (har stået i blank mur med brændte fuger), tagbeklædning, nye vinduer og døre samt tilbygget vindfang mod gaden.

Anbefalinger:

Det kan blive et rigtig godt hus igen med ændret materiale- og overfladekarakter f.eks. ny tagdækning og tagkonstruktion, der gør de svejfede spærender mere synlige, mere levende muroverflade, nye vinduer med en opdeling, der svarer til et gammelt hus og fjernelse af vindfanget. Den meget fine trappe med balustrade bør sættes i stand.

Adresse: Hovedgaden 23

Opført: 1884

Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Har antikvarisk værdi som et af de ældste huse i stationsbytiden, men det ses dog ikke i dag. Et noget sammensat anlæg bestående af forskellige bygninger med forskelligt udtryk. Hovedhus i to etager med afskåret hjørne og vinkel bagtil. Lidt tungt udtryk pga. tag og overflader. Tilbygning i gaden med påmalet bindingsværk. Ligger markant placeret i både gadelinje og som en del af de bygninger, der danner væg omkring pladsen. Ses tydeligt fra Skolevej. Har dermed en vigtig placering, men vil bidrage mere ved en opgradering af udseende.

Anbefalinger:

Baghuset langs Solvænget kan med fordel sættes i stand, men uden påmalet bindingsværk, da det tilsyneladende ikke er et bindingsværkshus, og bemalingen dermed fortæller en forkert historie om huset. Hovedhuset: Ved næste tagudskiftning kan konstruktion og detaljering med fordel gøres mindre tung (især overgang mellem tag og mur/tagfod). Facadeoverfladerne kan gøres mere levende med en anden type maling. Ved næste vinduesudskiftning kan der med fordel vælges vinduer med spinklere rammer og sprosser.

Adresse: Hovedgaden 24

Opført: 1920 ? f.eks. 1910

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Fra stationsbyens udviklingsperiode og en del af handelsgaden. Typisk byhus i beskeden størrelse i en etage med frontkvist. Må være ældre end 1920 jf. detaljering, der signalerer tiden o. 1910.

God og velproportioneret hovedform i 1 etage med frontkvist over karnap og sadeltag med skorsten i kip. Enkel detaljering som svejfede spærender, muret gesims, profilerede sålbænke og kvaderpudset sokkel. Materialer, overflader og vinduer dog fremmede.

Ligger godt i gadelinjen i en husrække med bymæssig karakter. Har forplads (evt. tidligere forhaver) foran og danner et bredere fortov / byrum.

Hovedform intakt, men døre, vinduer, skiltning, tagbeklædning og overflader er nyere. Har haft flere snedkerdetaljer og balkon på karnappen.

Anbefalinger:

Ved at fjerne skiltningen, der skærer facaden visuelt over, kan huset gøres mere harmonisk.

Der kan med fordel vælges nye vinduer med en opdeling, der passer til et ældre hus, ny tagbeklædning (i dag bølgeplader) og nye og mere levende muroverflader. Evt. retabler balkon på karnappen.

Adresse: Hovedgaden 25

Opført: 1973

Bevaringsværdi: 8

Beskrivelse:

Er et nyere hus uden særlig historie og fortælle-værdi i bevaringsmæssig sammenhæng.

Lav længe med fladt tag mod Hovedgaden og vinkelbygning bagtil med sadeltag. Har ingen særlig arkitektonisk bearbejdning.

Ligger tilbagetrukket fra Hovedgaden med par-keringsplads foran. Pga. dette samt 1 etage er bygningen ikke særligt rumdannende ift. Ho-vedgaden.

Udtryk ændret ift. opførelsestidspunktet, men hovedform intakt.

En bygning uden særlige arkitektoniske og kul-turhistoriske værdier og dermed ikke relevant i bevaringssammenhæng.

Adresse: Hovedgaden 26

Opført: 1906

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Fra stationsbyens udviklingsperiode. Et typisk stationsbyhus i beskeden størrelse.

Velproportioneret hus med god hovedform i 1 etage med sadeltag, kvist, spinkle sternkanter og skorsten i kip. Tilbygning fra 1955 tilpasser sig udmærket. Gode detaljer: profileret sokkel, blank mur med brændte fuger, muret gesims i gavl, svejfede spærender.

Ligger godt i gadelinjen i en husrække med bymæssig karakter. Har forplads (evt. tidligere forhaver) foran og danner et bredere fortov / byrum, hvor tilbygningen danner et lille beskyttet hjørne.

Er tilbygget i 1955, hvor også flere vinduer stammer fra, men er udført med respekt for det oprindelige hus, så det samlet set fremstår autentisk.

Anbefalinger:

Huset trænger til istandsættelse (f.eks. enkelte murrevner og rådne trækarme). Konstruktionerne fejler ikke nødvendigvis noget, selv om huset fremstår lidt slidt – det bør undersøges. Bevar den blanke mur og afrens om muligt de malede dele af facaden.

Adresse: Hovedgaden 27
Opført: 1912
Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

En bygning fra stationsbyens udviklingsperiode. Længehus med karakteristisk hjørnetårn med pyramidetag. God hovedform, men lidt tungt udtryk især pga. materialekarakter med tagbølgeplader og pudsede overflader uden liv samt uopdelte vinduer.

Ligger godt i gaden, let tilbagetrukket med lille forhave, hvor lavt og let statik bevarer visuel forbindelse mellem hus og gade. Men bygningen henvender sig ikke til gaden, da indgangsdøren er skjult.

Tilbygget bagtil med udestue og kvist. Nye døre og vinduer, nyt tag/tagdækning, nye overflader, der er fremmede for et ældre hus, men hovedform er intakt.

Anbefalinger:

Ved næste tagomlægning bør der vælges et andet tagmateriale og evt. reableres skorsten.

Den pudsede overflade bør gøres mere levende ved anden malings- eller mørteltype. Ved næste vinduesudskiftning bør der vælges vinduer med en opdeling, der passer til et ældre hus.

Adresse: Hovedgaden 28
Opført: 1920 ? F.eks. o. 1910
Bevaringsværdi: 4

Beskrivelse:

Del af tidlig villabebyggelse i stationsbyen. Er sandsynligvis lidt tidligere end 1920; stiltræk antyder o. 1910.

Villa med god hovedform med markant frontkvist i fremskudt parti, karnap og gode detaljer: svejfede spærender, fordakninger, profileret kvaderpudset sokkel, trappe med profilerede værn, runde jernvinduer i gavltrekanter og fin hoveddør. Sadeltag med trekantkvist og skorsten i kip.

Ligger tilbagetrukket på grunden med en forhåve og dermed ikke i gadelinjen som nabohusene – giver et varieret gadebillede. Let, lavt stakit sikrer visuel forbindelse mellem hus og gade.

Fremstår ret originalt trods enkelte ændringer, f.eks. nye vinduer, men de er søgt tilpasset den oprindelige opdeling.

Anbefalinger:

Ved næste vinduesudskiftning bør vælges vinduer med spinklere sprosser. Bevar hoveddøren – det er sjældent, at gamle døre er bevaret.

Adresse: Hovedgaden 29 + 29B

Opført: 1930

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Villa opført for brødfabrikanten; godt eksempel på en villa for byens betydende erhvervsfolk. Nationalromantisk udtryk med f.eks. bindingsværk og udskåret træværk, men lidt sent med denne stil i 1930.

Markant og statelig villa med udskud til indgangsparti, fremskudt karnap med sadeltag og balkon på 1. sal. Glatpudset facade, dog med bindingsværksparti over indgangsdør. Gode detaljer: dørindfatning i udskåret træværk, balustrader ved balkon og indgangstrappe, profileret sokkel, særlige vinduesformer og rammer og karme i forskellige farver. Sadeltag med sortglaserede teglsten med farvespil, skorsten med hætte.

Ligger godt i gaden let tilbagetrukket fra gadelinjen, men med god kontakt mellem hus og gade.

Trods lidt voldsom tilbygning, der binder hovedhuset og oprindeligt baghus sammen, fremstår hovedhuset meget velbevaret med oprindelige vinduer og detaljer.

Anbefalinger:

Vær meget opmærksom på at bevare de mange oprindelige dele som (tofarvede) vinduer, udskåret træværk, balkondør, balustrader, skorsten. I den sydlige tagflade kan med fordel etableres mindre voldsomme ovenlysvinduer i stedet for de nuværende. Om muligt gøres tilbygningen mindre synlig evt. ved ny farve eller begrønning.

Adresse: Hovedgaden 30

Opført: 1904

Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Typisk byhus i beskeden størrelse, der hører til stationsbyens udviklingsperiode.

Længehus med sadeltag med kvist. Nyere facadekomposition, men fremstår harmonisk. Enkel murudsmykning med hjørnelisener og flad gesims samt svejfede spærender. Har sandsynligvis haft blank mur, men har i dag en lidt død overfladebehandling.

Ligger godt i gadelinjen og er volumenmæssigt en udmærket genbo til kirken, hvis dominans understreges af den beskedne størrelse. Bør dog i udtryk opgraderes ift. kirkens høje kvalitet. Der er flere gode baghuse, der danner et godt, samlet anlæg.

Hovedformen er intakt, men overflader og materialekarakter er fremmed for et ældre hus f.eks. bølgepladetag og ingen skorsten, nye døre og vinduer (dog søgt tilpasset et ældre hus), overfladebehandling (tidl. blank mur).

Anbefalinger:

Ved næste tagudskiftning bør der vælges et mere passende tagdækningsmateriale end bølgeplader – retabler evt. skorsten i kip. Kvistens beklædning bør ligeledes være af bedre materialer. Facadernes overflade bør være mere levende.

Adresse: Hovedgaden 32

Opført: 1920 ? f.eks. o. 1900

Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Typisk byhus i beskedne størrelse, der hører til stationsbyens udviklingsperiode. Sandsynligvis tidligere end 1920 f.eks. o. 1900 lige som nr. 30. Længehus med sadeltag og to skorstene i kip. Nyere facadekomposition, der gør huset lidt sidetungt. Enkle detaljer med flad gesims, profileret sokkel og svejfede spærender. Har i dag en vandskuret facadebehandling og bølgepladetag, der er fremmed for et ældre hus.

Ligger godt i gadelinjen og er volumenmæssigt en udmærket genbo til kirken, hvis dominans understreges af den beskedne størrelse. Bør dog i udtryk opgraderes ift. kirkens høje kvalitet. Hovedformen er intakt, men overflader og materialekarakter er fremmed for et ældre hus f.eks. bølgepladetag med store tagvinduer, nye døre og vinduer.

Anbefalinger:

Ved næste tagudskiftning bør der vælges et mere passende tagdækningsmateriale end bølgeplader. Tagvinduer kan evt. gøres mindre. Facadernes overfladebehandling bør ændres til glat puds med levende overflade. Facadens komposition kan blive mere harmonisk evt. med inspiration fra historiske fotos.

Adresse: Hovedgaden 33A + B

Opført: 1928

Bevaringsværdi: 5

Beskrivelse:

Hovedhus i tidstypisk Bedre Byggeskik; et gedigent byggeri opført i gode materialer. Efter sigende tegnet af bygmester Hansen. Tidligere værksted blev indrettet til sal for baptistmenigheden, der købte huset i 1949; er ændret i 1960'erne ved udvidelse.

Fritliggende hus med god hovedform med tilbygget tidl. værksted, der med lavere mure og taghældning tydeligt underordner sig hovedhuset. Blank mur i røde tegl og kvartvalmet tegltag danner en god helhed. Muret gesims.

Ligger let tilbagetrukket i to tempi ift. gaden med lille forhave foran, men er med til at definere gaderummet og skaber en god overgang mellem gadebebyggelsen og det beplantede hjørne ved rundkørslen.

Anbefalinger:

Ved næste vinduesudskiftning kan der med fordel vælges vinduer med spinklere sprosser, der er mere elegante i forhold til husets størrelse, alder og udtryk. Evt. reableres skorsten.

Adresse: Hovedgaden 34

Opført: 1893

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Et af de tidlige huse i stationsbyen og typisk for tiden med 1 etage og frontkvist. Godt baghus med skorsten fortæller om bebyggelsesstruktur med hovedhus mod gaden og baghuse bagtil. God hovedform i 1 etage med frontkvist, sadeltag med skorsten i kip. Gode detaljer: kampestenssokkel, blank mur med brændte fuger, savnsnitgesims. I gadefacaden er tidl. dør fjernet; diagonalt vindue virker fremmed. Tagudhæng, tagmateriale, vinduer gør huset lidt tungt. Ligger i gadelinjen let tilbagetrukket med lille forhav og lavere i terræn (sandsynligvis fordi vejen er blevet hævet på et tidspunkt). Lavt statik sikrer visuel forbindelse, men efter tilmuring af dør er der ingen fysisk forbindelse mellem hus og gade.

Hovedform intakt, men facadekompositionen er ændret, og tagmaterialet og de store etglasvinduer er fremmede for et ældre hus. Der har sandsynligvis ikke været tagudhæng oprindeligt, og udhænget slører gesimsen.

Anbefalinger:

Ved næste tagudskiftning bør vælges et tagdækningsmateriale, der passer til et ældre hus (har sandsynligvis været tegl oprindeligt). Bevar skorsten, men udfør uden tagudhæng, så gesims bliver mere synlig og husets udtryk lettere. Retabler dør i gadefacaden eller lav vindue i samme størrelse som de øvrige. Ved næste vinduesudskiftning bør der vælges vinduer med en opdeling, der passer til et ældre hus.

Adresse: Hovedgaden 36
Opført: 1887
Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Et af de tidlige huse i stationsbyen.

Længehus med sadeltag og skorsten i kip; god hovedform og detaljering: svejfede spærender, kampestenssokkel, blank mur med brændte fuger, spejlfelter med diamantformet kvaderpuds under vinduer, hjørnelisener og murede aftrappede tunger. Mod syd en lavere tilbygning med ørelisener, profilerede poster og 'basarfacade' med dekorerede tagsten.

Ligger tilbagetrukket på grunden med stor forhave, men med visuel forbindelse mellem hus og gade over lavt plankeværk. Ligger under gadeniveau. Er ikke med til at definere gaderummet, men giver variation i gadebilledet.

Fremstår forholdsvis intakt, men der er ændret ved enkelte murhuller samt nyt tagmateriale (bølgeplader), nye døre og vinduer, der ikke forholder sig til et ældre hus.

Anbefalinger:

Bevar blank mur og de fine detaljer. Ved næste tagudskiftning bør vælges tagdækningsmateriale, der passer bedre til et ældre hus (i dag bølgeplader). Ved næste vinduesudskiftning bør vælges vinduer med en opdeling, der passer til et ældre hus.

Adresse: Hovedgaden 38

Opført: 1910

Bevaringsværdi: 5

Beskrivelse:

Et af husene fra stationsbyens udviklingsperiode. Har været maleren Vermehrens bolig. Velproportioneret hovedhus med midtstillet frontkvist og karnap og heltag. Enkle dekorationer: svejfede spærander, flad gesimsmarkering med hjørnelisener. Tilbygninger og fremmed materialevalg slører den oprindelige bygning. Har en vigtig placering ved gadehjørne, men opfattes ikke som rumskabende, fordi hovedhuset er skjult bag mur, plankeværk og tankstationen. Er dermed ikke en aktiv del af Hovedgaden; hovedfacaden henvender sig endvidere til Skolevej.

Det oprindelige hus ses stadig, men det er voldsomt tilbygget på flere sider. Nye materialer og overflader som f.eks. tagdækning af bølgeplader er fremmede for et ældre hus. Nye vinduer er søgt tilpasset.

Anbefalinger:

Hvis det med tiden er muligt, kan tilbygninger fjernes, alternativt gøres visuelt mindre markante og visuelt adskilt fra det oprindelige hus. Mur og plankeværk bør erstattes af lavere og lettere stakitter, da de virker som en barriere ift. sammenhængen mellem hus og gade. Ved næste tagudskiftning bør vælges tagmateriale (i dag bølgeplader), der harmonerer bedre med et ældre hus. Ved næste vinduesudskiftning kan der med fordel vælges vinduer med spinklere sprosser.

Adresse: Hovedgaden 46

Opført: 1919 ? – f.eks. o. 1910

Bevaringsværdi: 4

Beskrivelse:

Er muligvis lidt ældre, f.eks. omkring 1910. Fra stationsbyens tidlige villabebyggelse.

Velproportioneret villa med god hovedform med frontkvist over karnap med balkon og balustrade. Dekorationer som svejfede spærrender, profileret sokkel, gesims og vinduesindfatninger. Heltag med skorsten i fladen.

Let tilbagetrukket fra gaden med lille forhave.

Markant i gadebilledet pga. frontkvist og balkon samt frit synlig gavlf set fra nord. Danner en god sammenhæng med husrækken mod syd.

Har sandsynligvis haft blank mur. Enkelte ændringer i murhuller, f.eks. hoveddør flyttet til bagsiden. Nye døre og vinduer. I hovedtræk fremstår det autentisk.

Anbefalinger:

Soklen kan med fordel få en farve/markering, så den adskiller sig fra murfladerne; det vil give huset en bedre tyngde og kontakt med jorden. Mal gerne hængslerne på vinduerne, så de ikke fremstår så markante. Ved næste vinduesudskiftning kan der med fordel vælges vinduer med spinklere opdeling, der gør dem lidt mere elegante.

Adresse: Hovedgaden 48

Opført: 1928

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Tidstypisk udtryk præget af Bedre Byggeskik. Har oprindeligt været træskomager med butik til gaden.

Lille byhus med flot, stejl tagflade, der er forholdsvis ubrudt og afsluttes med skorsten i kip; opskalkning giver det en vis elegance og lethed. God og enkel hovedform med enkel detaljering; profileret gesims.

Ligger godt i gaden i sammenhæng med den øvrige husrække. Uden synlig adgangsdør virker det dog noget aflukket ift. gadelivet.

Har muligvis haft blank mur. Ændringer i murhuller (tidl. forretning), men facaden er harmonisk. Nye vinduer samt tagvindue. Fremtår alligevel autentisk.

Anbefalinger:

Bevar den flotte, stort set udbrudte tagflade. Bevar bygningens enkle udtryk som et gedigent og uprætentøst byggeri. Ved næste vinduesudskiftning bør der vælges vinduer, der har spinklere sprosser og er malede.

Adresse: Hovedgaden 50

Opført: 1881

Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Et af de ældste huse i stationsbyhistorien og et godt eksempel på et enkelt, uprætentiøst byhus i 1 etage; har primært kulturhistorisk værdi. Lille byhus med god hovedform, men med uharmonisk facadekomposition og tagdækning, kvist, døre og vinduer, der er fremmede for et hus af den alder.

Ligger godt i gaden i sammenhæng med den øvrige husrække.

Hovedformen er bevaret, men facadekomposition og udtryk er ændret og fremstår meget nyere end opførelsestidspunktet. Materiale karakter ændret f.eks. bølgepladetag.

Anbefalinger:

Husets udtryk kan blive virkelig godt, hvis facaden komponeres med udgangspunkt i det oprindelige hus (evt. med inspiration i historiske fotos) med f.eks. mindre vindueshuller. Ved næste tagomlægning vælges et andet tagmateriale (nu bølgeplader) og evt. mindre voldsom kvist. Ved næste udskiftning af døre og vinduer bør vælges udtryk og dimensioner, der passer til et ældre hus.

- Adresse:** Hovedgaden 52
- Opført:** 1920 ? f.eks. 1880-90
- Bevaringsværdi:** 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Må være ældre end 1920, snarere 1880'erne. Tidligere købmand. Eksempel på et af de mere anonyme huse i 1 etage med frontkvist, der tegner den tidlige erhvervs- og bymæssige bebyggelse i stationsbyen. Baghus giver det samlede anlæg fortællerværdi.

Velproportioneret længehus med frontkvist; let hævet på kampestenssokkel. Blank mur med gode detaljer: tandsnitgesims, savsnitfrise og murede tunger. Senere tilbygning følger blank mur og kvistmotiv. Tag, døre og vinduer er utilpassede.

Ligger godt i gaden i sammenhæng med den øvrige husrække.

Nyt tag med tagudhæng og bølgeplader (oprindeligt tegl uden udhæng), nye døre og etglasvinduer uden opdeling. Senere tilbygning, men den forholder sig ok til det oprindelige hus. Har haft butik og indgang med trappe mod gaden. Fremstår alligevel autentisk.

Anbefalinger:

Huset bør sættes nænsomt i stand. Bevar det blanke murværk og de fine detaljer, hvoraf gesimsen kan få værdighed igen, hvis et nyt tag bygges uden tagudhæng som oprindeligt; bør være teglhængt i stedet for bølgeplader. Vinduer bør udskiftes til vinduer med en opdeling og dimensioner som oprindeligt. Det kan overvejes at retablere dør og trappe i gadefacaden. Balkon på tilbygningen bør genskabes.

Adresse: Hovedgaden 54

Opført: 1903

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Fra den tidlige stationsbyhistorie. Oprindeligt typisk byhus med butik/håndværk (skomager) og bolig i samme hus. Godt baghus. Tidstypiske stiltræk i nationalromantik.

Velproportioneret, 1 etage med heltag og midtstillet kvist. Rigt udsmykket: svejfede spærender, brændte fuger, friser og bånd, profilerede sålbænke, rustikeret sokkel, gesims med aftrapning. Oprindeligt blank mur er malet over på gadefacaden, og ny tagdækning er fremmed.

Ligger godt i gaden i sammenhæng med den øvrige husrække.

Hovedform og mange detaljer er bevaret, men materialer (f.eks. bølgepladetag) og overflader (gadefacaden) ændrer husets udtryk meget. Nye vinduer, dog søgt tilpasset oprindeligt udtryk. Gadefacaden er ombygget; har været butik.

Anbefalinger:

Om muligt afrenses gadefacaden, så udsmykninger og blankt murværk igen bliver synligt. Ved næste tagomlægning kan der med fordel vælges et andet tagmateriale (oprindeligt skifer), der skal have spinkle sternkanter; retableer evt. skorsten i kip og udskåret træværk (har f.eks. haft såkaldte husbrande, der er små, udskårne træstager i toppen af gavltrekanten). Ved næste vinduesudskiftning kan der med fordel vælges vinduer med spinklere sprosser.

Adresse: Hovedgaden 60

Opført: 1938

Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

NOTE: Var under istandsættelse på registreringstidspunktet bl.a. med etablering af udvendig isolering – huset fremstår sandsynligvis med langt bedre udtryk efterfølgende og dermed med bedre karakterer.

Hus med træk både fra traditionelle, murede huse og fra funkisstilen med f.eks. hjørnevinduer – et af få huse i Hvalsø med funkisinspiration. Et ældre og godt baghus er bevaret og indgår i et godt, samlet anlæg.

God, dog lidt tung, hovedform med markant valmet hjørnemarkering i 2 etager. Flot, ubrudt tegltag med muret rygning og skorsten i kip.

Funkistræk i form af vinduer tæt omkring et hjørne. Pladebeklædning er meget fremmed for husets stofflighed og karakter.

Ligger godt og markant placeret med flere synlige facader pga. åben plads mod nord og danner en god overgang mellem de mindre bygninger mod nord og den store nr. 62. Godt miljø med forhus, baghuse og gårdsplads.

Hovedformen er intakt, men ny udvendig beklædning skæmmer. Nye døre og vinduer.

Anbefalinger:

Udvendig efterisolering og beklædning er ofte en god teknisk løsning, men den slører husets oprindelige udtryk og karakter, f.eks. dimensioner ved hjørnevinduer og tagfodder. Hvis beklædningen bibeholdes, bør der arbejdes med sådanne detaljer. Bevar de ubrudte, teglhængte tagflader. Ved næste vinduesudskiftning vælges vinduer og døre med opdeling og dimensioner som de oprindelige. Baghusene bør sættes nænsomt i stand.

Adresse: Hovedgaden 62

Opført: 1900 ? f.eks. 1876

Bevaringsværdi: 4

Beskrivelse:

Oprindeligt købmandsgård med gårdsplads med gennemkørsel. Er sandsynligvis ældre end 1900; efter sigende stammer bygningen fra stationsbyens grundlæggelsestidspunkt; dengang en mindre bygning i 7 fag.

Markant, velproportioneret længehus i 2 etager og taktfast facaderytme. Pudsede mure med enkel gesims og kampestenssokkel. Teglhængt heltag med kviste. Gårdfacade har enkel dekoration: refendfuget indfatning omkring dør, trapper med rustikeret puds.

Ligger markant på hjørnet ved rundkørslen og er med til at danne ankomst med 'portvirkning' til Hovedgaden; formidler overgang mellem landsby og stationsby.

Tidligt (1900?) forlænget mod nord i samme udtryk. Har haft pudset stueetage med kordongesims, der har dannet en god base for den store bygning – i dag glatpudset uden markering; fremstår lidt steril uden facadedetaljering. Kviste, døre, vinduer og overflader er nye, og bygningen fremstår nyere. Skorsten væk.

Anbefalinger:

Retabler skorstenene og genskab evt. en inddeling af gadefacaden med stueetagen, der danner base for 1. sal; det vil give mere artikulerede facader, der i dag står lidt tunge.

Adresse: Hovedgaden 66

Opført: 1897

Bevaringsværdi: 5 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Et af de tidlige huse i perioden for stationsbyens udvikling. Tidstypiske stiltræk.

Længehus i 1 etage med heltag og skorsten i kip. God hovedform og gode detaljer: svejfede spær-ender, sokkel med kvaderpudsmarkering, murværksdekoration med aftrappede tunger.

Ligger godt i rundkørslen og er med til at danne væg. Formidler overgang mellem stor købmandsgård og mindre lægebolig og landsby. God mur med tilsvarende murdekorationer, men noget bastant plankeværk.

Hovedform intakt. Der har været en dør i midten af gedefacaden, i dag vindue – fjerner kontakten mellem gade og hus. Har haft blank mur, men er i dag pudset/vandskuret. Bølgepladetag, nye plasticvinduer er fremmede for et ældre hus.

Anbefalinger:

Om muligt afrenses overfladen, alternativt glatpudses den. Forvitret murværk repareres, og fugt-/saltskader udbedres. Ved næste tagomlægning skiftes bølgepladerne til anden tagbeklædning – bevar de spinkle sternkanter. Ved næste vinduesudskiftning vælges trævinduer med spinklere sprosser og rammer.

Adresse: Hovedgaden 68

Opført: 1850 / 1927

Bevaringsværdi: 2

Beskrivelse:

Længebygning i to dele fra hhv. 1850 og 1927. 1850-bygningen er et enkelt, klassisk hus fra landsbytiden før stationsbyen med en vigtig funktion som lægebolig; 1927-bygningen har præg af Bedre Byggeskik. Det samlede anlæg har stor fortælleverdi.

Anlægget er meget velproportioneret med markante gavlkvistmotiver, enkelt udtryk med få detaljer som stik og gesims. Hvidpudsede mure over sort sokkel, forholdsvis ubrudt, opskalket tagflade med enkelte kviste og ovenlys og to skorstene i kip. Overflader, materialer, døre og vinduer er af høj kvalitet.

Ligger markant i rundkørslen og danner væg mod sydøst. Anlægget er let drejet og favner dermed både Roskildevej og Ny Ringstedvej.

Lavt stakit danner fysisk, men ikke visuel, grænse mellem gade og forplads.

Fremstår meget velbevaret og autentisk, selv om bygningen består af to dele fra to forskellige tidspunkter. Der er mange oprindelige døre og vinduer.

Anbefalinger:

Det er meget flot bevaret. Pas særligt på de mange oprindelige/gamle vinduer og døre med oprindelige profiler og beslåning (dørgreb, hængsler m.v.). Bevar så vidt muligt den forholdsvis ubrudte tagflade, så etabler ikke flere kviste og ovenlys. Pas på med at gøre f.eks. forpladsen for fin ('palæstil' med murpiller, lamper osv.) ift. bygningens mere afdæmpede udseende.

Adresse: Jernbanevej 3

Opført: 1909

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Opført som beboelse for grosserereren fra Hvalsø Fouragehandel; en af de tidlige villaer i et af stationsbyens første villakvarterer nord for stationen.

Gedigen villa med en vis autoritet med markant hovedform pga. tårnhjørne med opskalket pyramidetag. Mod sydvest en lukket veranda med balkon. Enkle udsmykninger: pudsede dekorationer over stik, gesims, vindfløj, profileret sokkel med rustikering, balustre ved hovedtrappe.

Ligger godt placeret i villagaden let tilbagetrukket med lille forhave, men med god kontakt mellem hus og gade. Vigtig i gadebilledet som en del af det tidlige villakvarter tæt på stationen med kig til stationsbygningen.

Fremstår meget originalt i både hovedform, detaljer og de fleste vinduer samt kælderdoor; hoveddoor er ny. Dele af pudsudsmykningen er væk.

Anbefalinger:

Huset fremstår meget originalt, og det bør sættes nænsomt i stand med bevaring af vinduer, kælderdoor og detaljer (evt. genskabelse af forsvundne pudsdekorationer med forlæg i dem, der stadig eksisterer).

Adresse: Jernbanevej 6

Opført: 1909

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

En af de tidlige villaer i et af stationsbyens første villakvarterer nord for stationen. Tidstypisk nationalromantisk stil.

Villa med markant frontkvistmotiv, karnap og gode detaljer: svejfede spærender, husbrande, pudsede udsmykninger over stik og i frontkvist, profileret sokkel med rustikering. Heltag med skorsten i kip. Lidt tungt set fra syd, men ellers velproportioneret.

Ligger godt placeret i villagaden let tilbagetrukket med lille forhave, men med god kontakt mellem hus og gade. Vigtig i gadebilledet som en del af det tidlige villakvarter tæt på stationen med kig til stationsbygningen.

Hovedform intakt bortset fra tilbygninger bagtil. Nogle gamle vinduer er bevaret, mens flere vinduer samt dør er nye; de forskellige farver og formater givet et lidt rodet udtryk. Har sandsynligvis haft yderligere udskåret træværk i gavlspids.

Anbefalinger:

Bevar de mange gode detaljer. Der kan arbejdes på at give de forskellige vinduer samme farve og karakter. Hoveddøren kan med fordel udskiftes til en dørtype, der harmonerer bedre med et ældre hus.

Adresse: Jernbanevej 6A

Opført: 1916

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Opført som beboelse for savværksejeren; en af de tidlige fabrikantvillaer i et af stationsbyens første villakvarterer nord for stationen. Godt baghus bygget sammen med hovedhuset med fortællerværdi om bebyggelsesstrukturen.

Markant bygning med pondus pga. rundbuet frontkvist, søjlebåret balkon med balustrade og mansardtag, der er teglhængt med skorsten i kip. Gode detaljer: ørelisener, sparrenkopgesims, sort sokkel og lukket veranda.

Er en del af de tidlige villakvarterer nord for stationsbygningen, men indgår ikke aktivt i gadebilledet, da huset ligger trukket væk på en stikvej. Ses tydeligt fra Tølløsevej bag haver og andre huse pga. rundbuet frontkvist.

Fremstår meget autentisk med få ændringer bl.a. nye døre og vinduer, man søgt tilpasset det oprindelige udtryk. Også baghus fremstår ret velbevaret.

Anbefalinger:

Bevar de mange gode detaljer, den forholdsvis ubrudte tagflade og baghuset. Reparer skorsten og overflade.

Adresse: Jernbanevej 8

Opført: 1912

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

En af de tidlige villaer i et af stationsbyens første villakvarterer nord for stationen. Tidstypisk stil. Godt miljø med baghuse.

Velproportioneret, gavlvendt hus med karnap og heltag; forholdsvis ubrudt tagflade med skorsten i kip. Blank mur med brændte fuger. Gode detaljer: svejfede spærender, rustikeret sokkel, muret gesims, markerede stik, pudsede blændingsfelter under gode vinduer.

Ligger godt placeret i villagaden let tilbagetrukket med lille forhave, men med god kontakt mellem hus og gade. Vigtig i gadebilledet som en del af det tidlige villakvarter tæt på stationen med kig til stationsbygningen.

Fremstår meget oprindeligt i blank mur og med mange bevarede detaljer og enkelte oprindelige vinduer. Nogle vinduer + dør er nyere.

Anbefalinger:

Bevar blank mur, de mange gode detaljer, den forholdsvis ubrudte tagflade og baghusmiljøet.

Adresse: Præstegårdsvej 2A

Opført: 1910

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Opført som ny præstegård efter brand af den ældre præstegård. Som præstegård en vigtig funktion i byen og et af de tidlige huse i stationsbyens udviklingsperiode. Tidstypisk nationalromantisk stil. Indgår i god sammenhæng med udlænge til et samlet anlæg (der har tidl. været en 3. længe).

Velproportioneret og statelig længebygning med takfaste, symmetriske facader; frontkvist over midtrisalit med havedør på havesiden. Rigt dekoreret: svejfede spærender, husbrande, knægte, gesims, savsnitfrise, murede felter, stik, sokkel med rustikering. Stor forholdsvis ubrudt tagflade med to skorstene i kip.

Ligger flot i sammenhæng med kirken, let trukket væk bag træer og have. To længer omkring en gårdsplads, der er åben mod kirke og kirkegård. Langs Hovedgaden trukket tilbage med stor baghave, der er kantet af træer.

Fremstår autentisk trods ændringer f.eks. nye døre og vinduer, men søgt tilpasset oprindeligt udtryk. Har muligvis stået i blank mur; har i dag malet overflade, der er fremmed.

Anbefalinger:

Bevar de mange gode detaljer. Pas på med flere gennembrud af den store tagflade, dvs. ikke flere ovenlys. Ved næste vinduesudskiftning vælges vinduer med spinklere opdeling. Udlængen indgår i anlægget og bør ligeledes bevares.

Adresse: Roskildevej 2
Opført: 1877
Bevaringsværdi: 6 – kan opgraderes!

Beskrivelse:

Et af de tidlige huse i stationsbytiden, men fremstår nyere. Godt baghus med karakteristisk skorsten indgår i god samlet helhed.

Gavlvendt del af huset er velproportioneret med gode detaljer: gesims, svejfede spærender. Samlet bygning er lidt tung og massiv med tilbyggede indgangspartier; fremstår med nyere materialer og overflader.

Ligger godt i gadelinjen og er med til at danne afgrænsning i rundkørslen.

Oprindelige dele ses, men det samlede udtryk er nyere pga. tilbygninger, nye døre og vinduer, bølgepladetag og nye overflader.

Anbefalinger:

Ved næste tagomlægning vælges et tagmateriale, der passer bedre til et ældre hus. Ved næste udskiftning af døre og vinduer bør der vælges nye med udtryk og inddeling, der passer til et ældre hus.

Adresse: Roskildevej 4

Opført: 1872

Bevaringsværdi: 2

Beskrivelse:

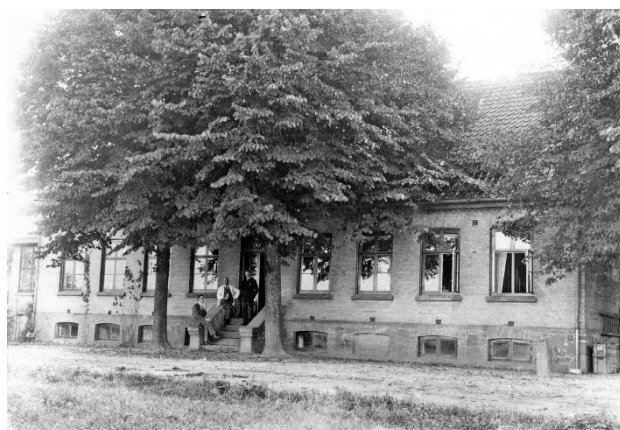
Oprindeligt apotek, dvs. en vigtig funktion etableret i forbindelse med lægegerningen allerede i landsbytiden. Det er særligt, at det stadig er apotek.

Meget velproportioneret længehus med taktfast facaderytme. Høj kælder med kampestenssokkel og stor, næsten ubrudt, opskalket tagflade giver et stateligt udtryk. Blank mur med muret gesims med savsnitfrise.

Fremstår meget autentisk trods visse ændringer: Indgang lå oprindeligt i midten, hvorfor facaden var symmetrisk og mere statelig. Tilbygget bagtil med stort volumen samt nyere indgangsparti med carport i østgavl. Nye vinduer, men tilpasset oprindeligt udtryk.

Anbefalinger:

Evt. retablet midtstillet adgangsdør og muret trappe samt en skorsten mere til at styrke symmetrien. Bevar det blanke murværk og den forholdsvis ubrudte tagflade, dvs. ikke flere tagvinduer. Om muligt gøres tilbygningen ved østgavl mindre synlig.

Adresse: Solvænget 1

Opført: 1925

Bevaringsværdi: 3

Beskrivelse:

Store vinduer i bagfacaden fortæller om opførelsen til bolig og atelier til fotograf Inger Bryde. Tidstypisk hus i Bedre Byggeskik. Gode baghuse giver et godt samlet anlæg.

Meget velproportioneret hus med symmetrisk facade med midtstillet indgangsparti med refendfuget indfatning. Muret gesims. Kvartvalmet tag med stort set ubrudt tagflade og to skorstene i kip.

Ligger godt helt ud til gadelinjen i Solvænget. Ses fra pladsen og Hovedgaden, men indgår ikke aktivt ift. gadelivet i Hovedgaden. Lavt og let stakit tillader en god visuel kontakt mellem hus og gade.

Fremstår meget autentisk og med mange oprindelige dele, herunder enkelte vinduer, dør, dekorationer. Har muligvis stået i blank mur med hvid gesims. Tidligere rosa/teglfarvet kalk ses visse steder, i dag gul. Flere nyere vinduer dog tilpasset oprindeligt udtryk.

Anbefalinger:

Der bør skabes forskel på farverne mellem facadeflade og refendfuget dørindfatning, så denne træder tydeligere frem. Ved næste vinduesudskiftning bør de nyere vinduer erstattes af vinduer med spinklere dimensioner.

Adresse: Tølløsevej 1A

Opført: 1874

Bevaringsværdi: 2

Beskrivelse:

Opført som stationsbygning ved banen anlæg-gelse og danner dermed stationsbyens kerne. Tidstypisk nationalromantisk formsprog, høj materialekvalitet og detaljering kendt fra tidens stationsarkitektur. Typisk stationsanlæg med tilhørende pakhus, der indgår i en god og velbe-varet sammenhæng.

Velproportioneret længebygning med vinkelfløj mod nord og tilbygning i bindingsværk mod syd. Regelmæssige facader med markante gavlmotiver. Blank mur med brændte fuger. Gode detaljer: svejfede spærender, gesims, formsten, støbejernssålbænke, jernknægte v. perrontag, granitsokler. Skiferheltag med forholdsvis ubrudt tagflade og spinkle sternkanter.

Markant bygning ved stationspladsen og i gade-billedet på Tølløsevej samt som fixpunkt i Jern-banevej; ligger lidt væk fra Hovedgaden og ind-går ikke aktivt i gadelivet her.

Fremstår meget autentisk trods forskellige æn-dringer. Enkelte oprindelige vinduer, men de fleste vinduer og døre er nyere dog tilpasset op-rindeligt udtryk. Bindingsværksbygning er ikke oprindelig, men indgår naturligt.

Anbefalinger:

Bevar både hovedbygning og pakhus som et samlet anlæg og bevar fortsat de blanke mure og de mange gode detaljer.

Der er flere steder brugt cementholdig mørtel til omfugning med en uheldig farveafvigelse og evt. fremtidige byggetekniske følgeproblemer; det bør undersøges, om der er behov for en om-fugning.

Flere steder er murstenenes overflader forvit-rede; det bør undersøges, om det er byggetek-nisk problematisk eller blot kosmetisk.

Plankeværk mod banen mellem hovedbygning og pakhus er noget voldsomt og kan med fordel fjernes eller rykkes indad, så det underordner sig bygningerne mere.

